

Co je to eugenika ? / Leonard Darwin.

Contributors

Darwin, Leonard, 1850-1943.

Publication/Creation

V Praze : Nákladem Lékařského Knihkupectví a Nakladatelství, 1936.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/zkfsn7tr>

License and attribution

The copyright of this item has not been evaluated. Please refer to the original publisher/creator of this item for more information. You are free to use this item in any way that is permitted by the copyright and related rights legislation that applies to your use.

See rightsstatements.org for more information.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

**LEONARD
DARWIN**

K2583

CO JE TO

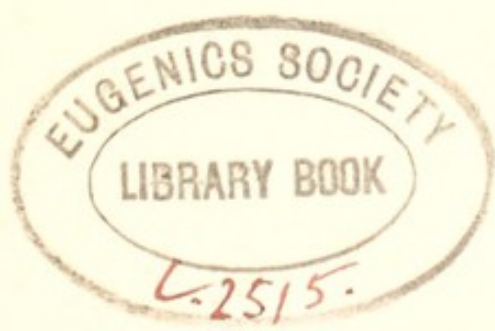
EUGENIKA

22102196191

Med
K2583

CO JE TO EUGENIKA?

Digitized by the Internet Archive
in 2017 with funding from
Wellcome Library

<https://archive.org/details/b29811387>

LEONARD DARWIN:

CO JE TO EUGENIKA?

PŘELOŽIL

RNDr. MUDr. B. SEKLA.

1936

Nákladem lékařského knihkupectví a nakladatelství v Praze.

Tiskem Dr. Ed. Grégra a syna v Praze.

36732705

WELLCOME INSTITUTE LIBRARY	
Coll.	weIMOmec
Call	
No.	QH

OBSAH.

	Strana
Kapitola I. DOMÁCÍ ZVÍŘATA	9
Péče o chov. — Mimoděčný a uvědomělý výběr. — Plemena psů, skotu atd. — Vědomosti chovatelů.	
Kapitola II. PŘEDKOVÉ ČLOVĚKA	12
Zlepšování lidského rodu. — Vývoj druhu a vývoj jednotlivce jako paralelní procesy. — Boj o život. — Přírodní výběr.	
Kapitola III. NAŠE OKOLÍ	15
Získané rozdíly nejsou dědičné. — Zmrzačení. — Výsledky výchovy. — Společenský kontakt. — Velké rodiny a chudinství.	
Kapitola IV. DĚDIČNÉ VLASTNOSTI	19
Vrozené rozdíly duševní a tělesné. — Dvojčata. — Vlastnosti potomků. — Návrat k průměru.	
Kapitola V. EUGENICKÉ METODY	22
Metody chovatelské. — Přelidnění. — Utrácení méněcenných. — Nucené sňatky. — Porodnost a úmrtnost. — Nevyhnutelné riziko.	
Kapitola VI. JAKÝCH LIDÍ JE TŘEBA	25
Zmenšení počtu vadných lidí. — Nadčlověk. — Nižší kasty. — Posuzování lidí podle výkonnosti. Úplné rovnosti nelze dosáhnouti,	
Kapitola VII. MÉNĚCENNÍ	28
Zmenšení počtu méněcenných. — Donucování nebo přesvědčování. — Vzácné dědičné choroby. — Choromyslnost. — Epilepsie. — Souchotiny. — Lékařská porada před sňatkem.	
Kapitola VIII. OMEZOVÁNÍ PORODŮ	32
Překážky vzrůstu populace. — Malé rodiny. — Zdrželivost. — Zamezování početí. — Důsledky pro zdraví a mravnost. — Boj na dvě strany.	
Kapitola IX. STERILISACE.	35
Podstata operace. — Zneplodnění není trestem. — Souhlas s operací. — Pohlavní nevázanost. — Rychlé výsledky. — Zkušenosti z Kalifornie.	

	Strana
Kapitola X. SLABOMYSLNOST	39
Počet slabomyslných. — Příčiny slabomyslnosti. — Dědičnost. — Ústavy pro slabomyslné. — Opatrovnictví. — Sterilisace. — Manželství. — Zákony o slabomyslnosti.	
Kapitola XI. NEPOLEPŠITELNÍ ZLOČINCI	43
Příčiny zločinnosti. — Odnětí dětí z rodin zločinců. — Slabomyslní trestanci. — Polepšovny. — Převýchova. — Věznění. — Trvalé držení v ústavech. — Sterilisace.	
Kapitola XII. KDO PLATÍ NÁKLADY?	48
Lidé neschopní. — Daně. — Soukromá dobročinnost. — Méněcenní. — Společenská nákaza. — Výroba statků. — Zaměstnatelní a nezaměstnatelní.	
Kapitola XIII. ZHORŠOVÁNÍ LIDSKÉHO RODU	51
Diferenciální porodnost. — Rozmnožování chudších vrstev obyvatelstva. — Jeho následky. — Novodobý zjev. — Úpadek starých civilizací.	
Kapitola XIV. EUGENIKA V BUDOUCNOSTI	56
Zmenšení počtu méněcenných. — Veřejné podpory. — Právo na rodičovství. — Výstrahy proti velkému počtu dětí.	
Kapitola XV. VÍCE DĚTÍ V RODINÁCH S DOBRÝMI VLASTNOSTMI	60
Malé rodiny. — Povaha a platy. — Mravnost a vlastenectví. — Přepych. — Ctižádost. — Blaho dětí. — Vyšší vzdělání žen.	
Kapitola XVI. FINANČNÍ PODPORY RODIČŮM	63
Větší rodiny, jejich příčiny, a jak je podporovati. — Rodinné přídavky. — Daň z příjmu. — Mzdy. — Studijní podpory.	
Kapitola XVII. VÝBĚR V MANŽELSTVÍ	66
Jeho dobrodiní a nevýhody. — Příležitost k seznamování. — Manželství v hodnotných rodech. — Příbuzenské sňatky. — Lékařské vysvědčení před sňatkem.	
DOSLOV	71

PŘEDMLUVA.

Slovo „Eugenika“ se nyní často vyskytuje v novinách a jistě jsou lidé, kteří se táží co je to eugenika, co znamená toto slovo. Na následujících stránkách byl učiněn pokus odpovědět na tyto otázky co nejméně slovy. K vůli stručnosti bylo použito dogmatického tónu a bylo upuštěno od výrazů jako „domnívám se“, nebo „myslím“. Budiž mi dovoleno říci, že důvody, jež svědčí ve prospěch názorů zde zastávaných, jsou mnohem obšírněji vyloženy v mé knize „Potřeba eugenické reformy“ (The Need for Eugenic Reform“, Murray; 1926); a dále, že jsem se obíral tímto předmětem po více než půl století, a že během posledních sedmnácti let z tohoto období, v době, kdy jsem byl předsedou Eugenické společnosti, byl to předmět mého stálého studia.

Co je stručně psáno, nutně se těžce čte. Bude-li čtenář čísti pouze jednu kapitolu za večer, a přečte ji třikrát, možná že to bude mít větší účinek, nežli kdyby četl mnohomluvnější, třikrát větší knihu, jež by byla více než třikrát tak drahou.

L. D.

Kapitola I.

DOMÁCÍ ZVÍŘATA.

Když nám pojde starý domácí pes a nastane nám starost o jeho nástupce, není první naší myšlenkou plemeno našeho nového společníka? Za všech dob a ve všech zemích, ze kterých se nám zachovaly nějaké zprávy, věnovali chovatelé dobytka velkou pozornost plemenům svých stád; věděli již odedávna, že péče o výběr plemenných zvířat se jim časem znamenitě vyplatí. Neuvažují chovatelé drůbeže stále o různých výhodách a nevýhodách chovu leghornských, sussexských nebo jiných slepic, které jsou právě v té době oblíbeny? Zeptejte se kohokoli, kdo má praktický zájem o pěstování vepřů, holubů, kanárů, včel — ba i zeleniny — jaké vyhlídky by měl na první cenu na výstavě ten, kdo by se nestaral o jejich plemena. Víme též, a dokazuje to uveřejňování rodokmenů z hřebčinců, jak pečlivě se zkoumají výkony předků závodních koní. A jestliže lidé, divoši nebo vysoce kultivovaní, věnovali vždycky tolik času zkoumání plemen svých zvířat, proč nevěnují stejnou nebo větší pozornost svému vlastnímu plemeni? Před uzavřením sňatku se pečlivě vyjednává o velikosti věna, které nevěsta asi dostane, ale zpravidla se nevěnuje vůbec pozornost, jaké duševní a tělesné vlastnosti zdědí po ní pravděpodobně její děti, zkrátka, nikdo se nestará o její dědičné založení. Cílem eugeniky je dokázati, že starost o dědičné vlastnosti našich spoluobčanů je velmi důležitá pro budoucnost naší země.

Podívejme se nejdříve, jakých výhod člověk skutečně dosáhl zlepšením chovu svých domácích zvířat a jakým způsobem bylo tohoto zlepšení dosaženo. Všechny druhy našich psů pocházejí od nějakých divokých předků, podobných vlkům, kteří byli jako mláďata zajati a zkroceni. Zvířata, která měla nejdivočejší povahu, často utekla a opět zdivočela. Zvířata, která měla krotší povahu, vytrvala u člověka, ale kdykoli se někteří z těchto psů neosvědčili našim divokým předkům při lovu, nebo když začali býti nevrlí a neposlušní, nebo když pokousali nějaké dítě v osadě, byli zpravidla ihned zabiti. To můžeme nazvati prvními pokusy o selekci, třeba neuvědomělou a nezamýšlenou. Tento výběr byl konán tisíce let a jeho

výsledky jsou podivuhodné. Divocí předkové našich psů se dosti často odvážili napadnouti člověka, zvláště když cítili, že je proti nim v nevýhodě. Naši dnešní psi, třebaže jsou jejich potomky, jsou našimi nejvěrnějšími společníky. Příchylnost ke člověku jest jim již tak vrozená, že nevěnují ani ostatním psům tolik pozornosti, jako svému pánu.

Účinky záměrného úsilí, jehož účelem po dlouhou dobu bylo vypěstovati lepší zvířata, jsou ještě mnohem pozoruhodnější nežli výsledky oné neúmyslné selekce. Je známo, že všichni divoši věnují určitou pozornost chovnému výběru. Nejrychlejší pes z celé smečky, který dovedl nejdříve uštvať zajíce nebo králíka, býval vybírán primitivním člověkem k plemenným účelům. To se opakovalo po staletí, až konečně v určité době vznikl dnešní lovecký chrt. Když naši předkové potřebovali ochrany pro sebe a svá stáda, přihlíželi při svém plemenném výběru spíše na sílu a váhu; a tím se stalo, že současně s chrtem vznikla též jiná silnější plemena psů. Když zatoužili po nějakém zvířátku k mazlení, vznikly znenáhla některé rasy psů, jako na př. čínský pinčl, které hověly této potřebě. Je sice pravděpodobné, že rozdíly mezi nesčetnými plemeny psů, buldogem, mopslem, hlídacím psem, terrierem, stavěcím psem, vlčákem, pudlem atd., jsou částečně výsledkem původních rozdílů mezi divokými zvířaty, která byla kdysi zkrocena. V podstatě však byla tato neobyčejná rozmanitost forem způsobena růzností ideálů, které tanuly na mysli lidem, chovajícím tato zvířata a nepatrnými odchylkami, které se vyskytly u jednotlivých individuí, vybíraných pro tyto odchylky k chovu po nesčetné generace za sebou.

Velmi poučný je rozdíl mezi psy a kočkami. Kočka si podle své povahy libuje v nočních toulkách a její zvyky velmi znesnadňují kontrolu jejího chovu; proto si také lidé jejího chovu méně hleděli. Proto je také — ve srovnání se psy — méně odlišných plemen koček a rozdíly mezi jednotlivými rasami jsou méně nápadné. Kromě toho jsou kočky užitečné hlavně chytáním myší v domě. Tento svůj úkol mohou dobře konati i v nepřítomnosti svého pána, protože člověk sám netouží po myším mase. Proto nebyla u koček vypěstována poslušnost na zavolání. A konečně kočku po jejích nočních toulkách přivádí ráno domů touha po přístřeší a zahřátí; ty kočky, které nejsilněji cítily tuto touhu po pohodlí, zřídka utíkaly z osady, aby se opět měnily v divoká zvířata. Výsledek tohoto neúmyslného výběru byl, že vzniklo zvíře milovné pohodlí, nesympatické, jak je všichni známe.

Výsledky výběru v dřívějších dobách vidíme jasně také na našem dnešním skotu. V dávných dobách našich předků zvíře, které dávalo málo mléka, bylo častěji zabíjeno pro maso, kdežto kráva, jež dávala více mléka, byla ponechávána, aby zásobovala rodinu mlékem. Proto jen lepší dojnice

měly mláďata, která zase odevzdávala dále svým potomkům schopnost větší produkce mléka. Není pochyby, že tato neúmyslná selekce zlepšila do jisté míry chov po stránce mlékařství. Dnes ovšem se koná úmyslný výběr s největší rozvahou a péčí. Plemenný býk se oceňuje a vybírá nejenom podle toho, jak dobré dojnice byly mezi jeho přímými samičími předky, nýbrž také podle krav, které již sám zplodil. Je známo, že afričtí divoši chovají krávy, které nedávají více nežli jeden až dva litry mléka denně; a to je jistě více, nežli by dal skot žijící divoce. Dobrá dojnice dá dnes asi dvacet litrů denně; toto zvýšení užitku je výsledkem uvědomělé péče, která byla věnována chovu.

Týmž způsobem jako výnos mléka u krav byl zvýšen také výnos vajec u drůbeže; ba i zpěv kanárů byl zlepšen výběrem. Rozdíly mezi plemeny koní, kde vidíme těžkého tažného koně a „ponyho“ jako dva extrémy, jsou nepochybně do značné míry podmíněny rozdíly mezi divokými zvířaty, která byla před dávnými věky chycena a zkrocena. Avšak rozdíly mezi těmito divokými zvířaty byly člověkem nesmírně zvětšeny. Všechna nynější plemena holubů pocházejí, i s tak zdánlivě odlišnými formami jako je „voláč“ a „pávek“, přímo od jediné divoké formy, holuba skalního. Dnes se tak velice liší proto, že pěstitel nemíval při jejich chovu na mysli užitečných vlastností, nýbrž nechával se jen vésti svou fantasií. Podobně si můžeme všimati také vepřů, ovcí, kachen, nebo dokonce včel, a všude najdeme doklady o tom, jakých divů lze dokázati péčí o chov.

Obyvatelé měst nemají tolik příležitosti pozorovati život zvířat, jako venkované — ať už dnešní nebo jejich předkové. Venkované se mnohému naučí ze své vlastní zkušenosti, ale získávají mnoho také tím, že si osvojí tradiční vědomosti, které byly získány v jejich rodinách v minulosti a které jim byly v mládí vštípeny rodiči. Je mnoho věcí, které venkované nedovedou správně vyložit; ale hovoří-li o tom, jaké výhody má péče o chov, mluví jen o tom, co znají. Není jejich věcí, aby poučovali své spoluobčany o svých vědomostech z oboru plemenitby; ale neměli bychom se my všichni tázati, proč bychom se neměli pokusiti zlepšiti lidský rod metodami podobnými těm, které již dokázaly takové divy při chovu domácích zvířat? Není to úplné bláznovství, že nedbáme zkušeností pěstitelů zvířat, když uvažujeme o potřebách a nedostatcích svého národa? To jsou otázky, na které se snaží odpověděti eugenika.

PŘEDKOVÉ ČLOVEKA.

Někteří lidé odpovědí na tyto úvahy prohlášením, že člověk není zvíře. Dodají, že je více než zbytečné všímati si chovu ovcí a vepřů, jde-li o záležitost lidské. Avšak v mnohých případech se podobá slovo nebo jméno pouhému štítku s nápisem. Můžete jej na cokoli nalepiti a zase podle libosti strhnouti. Chcete-li dávatí nápis „zvíře“ jen tvorům, jimž jsme dosud zvyklí tak říkat v protikladu k člověku, pak můžete říci, chcete-li, že člověk není zvíře. Ale buďte ujištěni, že se nedovíte nic o člověku, budete-li myslet jen na jméno, které jste mu dali. Musíme se dívatí na věci samé a ne na nápisy, na nich nalepené. Chceme se dovědětí o lidském rodě, zdali je pravděpodobné, že by do budoucna prospělo lidské rase, kdyby byla věnována stejná péče jejímu chovu, jakou byla beze sporu zlepšena domácí zvířata v minulosti. Tuto otázku je třeba klástí a na ni hledatí odpověď.

Pokud jde o zvířata, všichni vědci jsou nyní přesvědčeni, že kdybychom mohli sledovatí jejich rodokmen nazpět, generaci za generací, po nesmírně dlouhou dobu, uvidětí bychom, že všechna pocházejí z nějakých společných předků. Všechna zvířata jsou tedy vlastně velmi vzdálenými bratranci. A poněvadž jsou takto příbuzná, je přirozené, že je lze zlepšití všechny stejným způsobem, totiž péčí při výběru individuí, která jsou připuštěna k chovu. Je s nimi také člověk spřízněn? Není žádného důvodu, proč by měl býtí člověk vyjímán z této velké rodiny, a skutečně není z ní vyjímán badatelí, kteří opravdově tyto otázky zkoumalí. Jsme stejného původu jako zvířata, a jako u nich, tak i u nás lze chovem dosáhnoutí zázraků.

Je ovšem pravda, že existence tohoto pokrevního příbuzenství mezi člověkem a zvířaty byla ještě před krátkou dobou téměř všeobecně popírána. Mnozí, kdož nestudovalí sami tyto otázky, popírají ji dosud. Co tedy způsobilo, že se názor přírodovědců na tuto věc tolik změnil? Může býtí uvedeno mnoho důvodů, svědčících pro tuto víru ve společný původ veškerého živočišstva; leč tyto důvody lze náležitě pochopití teprve studiem mnoha spisů, jednajících o těchto věcech. Z těchto děl se dovídáme, že v nejstarších zemských vrstvách se nacházejí zbytky nejjednodušších nebo nejprimitivnějších tvorů. Teprve v oněch vrstvách naší země, které byly uloženy v novějších dobách, nalézají se zkamenělé zbytky tvorů, kteří se již podobají tvorům dnešním. Živočišstvo se zřejmě objevovalo na zemi takovým způsobem, že to, co nazýváme nejvyšším, přišlo napo-

sledy. A dále zvířata, která v divokém stavu žijí blízko sebe, jsou si podobnější než ta, která žijí daleko od sebe. Zkoumáme-li tělo lidského zárodku dlouho před narozením, shledáme, že se na něm vyvíjejí části, podobné orgánům, které mohou býti užitečné jen tvorům žijícím ve vodě. Tyto neužitečné části jsou jakýmsi pozůstatky, které ukazují na způsob života našich vzdálených předků; jistě tu nejsou jen proto, abychom si nad jejich významem lámali hlavu.

Při zkoumání všeho tvorstva, které vidíme kolem sebe, jsou badatelé postaveni před jakýsi druh ohromné skládací hry. Shledali, že jednotlivé částky zapadají do sebe toliko za předpokladu, že mezi všemi tvory, člověka nevyjímaje, jsou příbuzenské vztahy. Podle tohoto předpokladu může nyní býti vysvětleno na sta dříve nevysvětlitelných skutečností, z nichž některé jsme uvedli nahoře. Nelze již dnes popírat, že člověk pochází z nějakého předka, který se podobal opici. S touto skutečností musíme počítati také při úpravě našich veřejných záležitostí. A není pochyby o tom, že tato změna v našich názorech vzrostla v hotovou myšlenkovou revoluci. Každá taková revoluce musí však míti také vliv na naše jednání.

Nejsilnější oposice proti tomuto přesvědčení o nízkých předcích člověka je založena na náboženských predsudcích. Se všemi takovými předsudky musíme zacházeti s velkým respektem; ovšem nesmíme jíti tak daleko, abychom se báli hlásat to, co považujeme za pravdivé. Každý, kdo odsuzuje tuto víru ve vývoj své rasy, měl by si uvědomiti, že sám se docela jistě vyvinul z maličkého kousku rosolovité hmoty, velmi podobné některým z nejjednodušších dnes žijících organismů. Z takového zdánlivě jednoduchého zárodku se každý z nás před narozením vyvíjel v jakýsi živočišný tvar, který nelze rozlišiti od zárodků vepře nebo ovce na stejném raném stupni vývoje. Po narození jsme byli po nějakou dobu mnohem bezmocnější a o mnoho méně inteligentní, než jsou opice. Jako děti jsme měli velmi málo sebevlády. Každý jednotlivý člověk prošel procesem vývoje, který se po mnohé stránce podobá způsobu, jakým se vyvinul lidský rod od nějakého nízkého živočišného druhu. Poněvadž nikdo nemůže zapříti svůj vlastní vývoj, nikomu ani nenapadne, aby se zaň styděl. Proč bychom se tedy měli více stydět za hodně podobný původ našeho rodu z nějaké zašlé rasy primitivních předků? Neměli bychom se spíše radovati při pomýšlení, že jsme tak dlouho setrvali na vzestupné cestě?

Předpokládáme-li, že všechny rozmanité druhy zvířat, které se objevily v minulosti na zeměkouli, vznikly z nějakých starších druhů obyčejným způsobem rozmnožování, pak se musíme ptáti dále, co vlastně způsobilo tuto ponenáhlou změnu v jejich vzhledu a v jejich zvycích. Také tato

historie je příliš obsáhlá a nemůžeme ji podrobně vykládati. Můžeme se zde zmíniti jen o některých hlavních bodech.

Je-li nedostatek potravy, zmenšuje se počet každého druhu zvířat hladověním. Je-li naopak potravy nadbytek, množství jednotlivců neobyčejně vzrůstá. V celku však se počet zvířat u jednotlivých divokých druhů v průběhu doby příliš nemění. Nemění-li se tedy celkový počet mnoho, pak stačí k náhradě jednoho zemřelého páru zase jedna dvojice, nic víc a nic méně. Kdyby každý pár měl dva potomky a kdyby tito vždy dospěli a rozmnožovali svůj rod opět týmž způsobem, tu by se počet jednotlivců každého druhu udržoval přesně na stejné výši. Zpravidla však má každý živočich více nežli dva potomky; obyčejně několikrát více. A jestliže přesto během doby počet jednotlivců příliš nevzrostl, tedy museli průměrně všichni potomci každého páru, až na dva nějakým způsobem zaniknouti před pářením. Jak se to stalo?

Toto udržování populace v určitých mezích je výsledkem toho, co bylo nazváno bojem o život. Tento název není příliš šťastně volen, neboť vzájemné zabíjení zvířat v boji nebylo právě nejdůležitější příčinou toho, že jejich přílišné rozmnožování bylo drženo v šachu. Mnohem více jich vždy pomřelo nehodami, nemocí a nedostatkem potravy. Některým se nepodařilo získati druhá pro rozmnožování, a proto nezanechali žádného potomstva. Výsledkem těchto nesčíslných úmrtí a neúspěchů bylo, že počet individuí v jednotlivých plemenech zvířat byl udržován bez velkých změn. Někteří jednotlivci však vynikali nějakým způsobem poněkud nad své druhy, takže byli proti nim ve výhodě v tomto tak zvaném boji o život. Tito poněkud dokonalejší jednotlivci měli pak nejlepší naději na zachování života a na rozmnožení svého rodu a také nejčastěji se udrželi a množili. Byli k tomu vybráni procesem, který byl nazván přírodní výběr.

Život trvá na naší zemi snad již po tisíc milionů let. Po celou tuto dobu byli nejlepší nebo nejschopnější tvorové tímto způsobem jaksi vybírání k chovným účelům. Viděli jsme, jak naši divocí předkové, často bez velkého uvažování, vybírali obyčejně ze svých psů na chov ty, kteří se nejlépe osvědčili při lovu. Výsledek tohoto částečně neúmyslného výběru byl, že v průběhu jen několika tisíc let se přeměnilo zvíře původně podobné vlku v psa podobného našemu chrtu. Jestliže v průběhu nepředstavitelně delšího období se vždy udržely na živu a rozmnožovaly bytosti nejlépe přizpůsobené svému okolí, mělo to za následek, že se z nějakého nižšího tvora ponenáhlu vyvinul člověk.

Tento proces se jmenuje „vývoj přírodním výběrem“. Domníváme se, že tímto způsobem se uskutečnily proměny, které nastaly u zvířat v prů-

běhu minulých věků. Někteří vědci nepřičítají sice přírodnímu výběru tak velkého významu; všichni se však shodují v tom, že tento výběr se v minulosti velmi uplatňoval. A všichni se tedy shodují v tom, že by se dosáhlo také u lidského plemene v budoucích generacích podivuhodných výsledků, kdyby se také u člověka tento výběr mohl nějakým způsobem uplatnit. Víra ve vývoj nám otvírá vyhlídky na téměř neomezené možnosti zlepšení osudu lidstva v daleké budoucnosti.

Tím dospíváme k závěru, že ti, kdož se starají o budoucí blaho své země, by měli mítí předně na mysli péči o chov svého rodu. A eugenika učí, jakým způsobem je možno toho dosáhnouti.

Kapitola III.

NAŠE OKOLÍ.

Viděli jsme, že se zlepšuje plemeno, byla-li vybírána k chovným účelům po dlouhé generace za sebou zvířata, která měla nějaké dobré vlastnosti. Je to proto, že každá dobrá vlastnost, pozorovaná u rodičů, se zpravidla aspoň do jisté míry objeví u jejich potomstva, neboli jinými slovy, tyto vlastnosti se obvykle dědí. Tuto věc jsme dosud prostě konstatovali jako skutečnost, neboť je to věc všeobecně známá. Jakmile však se někdo odvažuje uplatňovati tento poznatek také na lidi, tu se neustále hledají různé námitky a pochybnosti. Uvedeme proto ještě některé okolnosti na dotvrzení těchto poznatků.

Každá lidská bytost se vyvíjí z nepatrného zárodku. Tyto zárodky nelze s počátku podle jejich vzhledu vůbec od sebe rozeznat. Avšak není možno nalézt ani dva zárodky, které by byly přesně stejné; tak zvaná totožná dvojčata bývají si jen proto tolik podobná, že pocházejí z jediného zárodku, který se během vývoje rozdělil ve dva. A z rozdílů mezi zárodky vznikají pak rozdíly mezi jedinci, kteří se z nich vyvíjejí. Poněvadž není ani dvou stejných zárodků, není ani dvou stejných lidských bytostí. Rozdíly mezi lidmi, které vznikají z rozdílů mezi zárodky, z kterých tito lidé pocházejí, jsou známy jako rozdíly dědičné. Obvyklým příkladem dědičných rozdílů jest, že jeden člověk má modré oči a jiný hnědé.

Lidé se však liší od sebe ještě jiným druhem rozdílů. Jednotliví lidé se setkávají s různými vnějšími okolnostmi již od toho okamžiku, kdy se začnou vyvíjet ze svých zárodků, a setkávají se s tímto rozdílným okolím ve skutečnosti po celý svůj život. Okolí, v němž člověk žije, může na něm

zanechatí nezničitelné stopy, které ho pak trvale odlišují od všech ostatních lidí. Je pravděpodobné, že ani dvě lidské bytosti nemohou zůstatí trvale stejné, i kdyby zárodky, z kterých vzešly, byly zcela identické. A tyto rozdíly mezi lidmi, které vznikají jako následek rozdílného prostředí, v kterém žili, mohou býti nazvány rozdíly získanými. Jestliže jeden člověk bude více vydán slunečním paprskům nežli druhý, pak rozdíly v jejich zevnějšku, které tím vzniknou, budeme nazývatí rozdíly získanými.

Zkoumáme-li nějaký rozdíl mezi dvěma lidmi, téměř vždycky dospíváme k názoru, že tento rozdíl je způsoben jednak rozdílem v zárodcích, z kterých oba pocházejí, jednak rozdíly v prostředí, v kterém dosud žili. Všeobecně tedy je velmi nesnadno říci, která část dané lidské vlastnosti je získána a která část je vrozena. Avšak je velmi důležité, abychom měli jasnou představu o tom, jak se tyto dva druhy rozdílů chovají. Proto promluvíme v této kapitole o získaných rozdílech a v další kapitole o rozdílech dědičných.

Předně jde o to, zdali rozdíly, které jsme popsali jako získané, mohou býti odevzdány přirozenou dědičností dalším generacím. Stačí dobré prostředí a dobrá výchova samy o sobě na zlepšení lidského rodu? Budou projevovatí potomci dobře pěstěných a dobře vychovaných lidských bytostí nějakou vrozenou nadřadenost jako důsledek tohoto pěstění a péče? Tato otázka je známa jako otázka dědičnosti získaných vlastností a je to problém do jisté míry dosud sporný.

Předně se všeobecně uznává, že následky nehod nebo zmrzačení se nedědí. Voják, který ve válce ztratil nohu nebo utrpěl jiné zranění, nemusí mítí žádných obav, že jeho děti budou snad nějak méněcenné pro jeho zmrzačení.

Uvažujeme-li všeobecně, jeví se nám tento problém stejně jako v dalším příkladě. Stane-li se jedno dítě z totožných dvojčat kovářem a druhé písařem, bude mítí syn kovářův větší sklon k vývoji silných svalů nežli potomek písařův? Anebo stane-li se jedno z dvojčat zločincem, protože bylo vychováno ve špatném prostředí, zatím co druhý blíženeц, který nepodléhal vlivu nepříznivého okolí, se nedopustí žádného zločinu, je větší pravděpodobnost, že syn zločinného blízence, i kdyby byl záhy po narození vzdálen ze špatného prostředí, se dopustí nějakého zločinu, nežli jeho bratranec, jehož otec zůstal bezúhonným? Většina vědců na tuto otázku dnes odpovídá, že ani silné svaly kovářovy, ani zločinné sklony trestancovy se neobjeví u jejich potomstva *jen proto*, že jeden výjimečnou měrou tužil své svaly, nebo že druhý podlehl pokušení, kterému byl výjimečnou měrou vydán. Potomstvo kovářovo nebude silnější, stejně jako potomstvo trestancovo nebude horší nežli děti jejich bratrů — totožných blíženců,

jejichž svaly nebo mravy nebyly vydány takovým výjimečným zkouškám. Někteří vědci sice připouštějí, že takové účinky cviku nebo dlouholetého návyku mohou mít nějaký nepatrný dědičný vliv. Avšak je všeobecně uznáváno, že tyto vlivy, existují-li vůbec, jsou jistě tak nepatrné, že jich netřeba dbáti, uvažujeme-li o lidských záležitostech v praxi. A to můžeme i my přijmouti jako konečný názor na otázku dědičnosti získaných vlastností.

Tento názor je nepochybně v rozporu s obvyklým přesvědčením neodborníků. Zde však se musíme rozhodnouti, chceme-li dáti víru vědcům, kteří studovali tuto otázku po léta, či zda se máme dáti vésti lidmi, kteří se touto věcí nikdy soustavně neobírali. Rozhodneme-li se důvěřovati vědě, nemůžeme již uznati péči a výchovu, jaké se dnes dostává našim spoluobčanům, za dostatečné prostředky plemenného zlepšení národa v budoucích generacích.

Někdo by mohl namítnouti, proč se tak často vyskytuje na příklad opilství v několika generacích po sobě v téže rodině? Není to zřejmě proto, že muž, který se první oddal pití, předal dědičností tento svůj špatný návyk svým potomkům? Tato úvaha se zdá docela rozumná, a přece to není správné vysvětlení, nýbrž nutno hledati jiné výklady. Předně, každý syn je náchylný napodobovati svého otce, a pouhá skutečnost, že otec pije, zvyšuje pravděpodobnost, že to syn bude dělati také. Za druhé je možno, že první pijan, kterého se nám podařilo v nějaké rodině zjistiti, zdědil třeba od svých předků nějakou dědičnou slabost, která jej činila náchylným podléhati právě tomuto druhu pokušení mezi všemi jinými. Je pravděpodobné, že jeho potomci zdědí po něm jen tuto všeobecnou povahovou slabost a podlehnou alkoholu jen proto, že je to největší pokušení, které se v jejich okolí vyskytuje. To jsou pravé důvody, proč se pijáctví dá někdy sledovati v rodinách v několika generacích po sobě.

Řekli jsme, že péče o zlepšení okolí člověka není s to způsobiti zlepšení jeho plemene. Leč zde musíme varovati před nedorozuměním: to neznamená, že naše okolí je něčím pro nás bezvýznamným. Výcvik, výchova, bydlení, vzdělání, sport atd., to vše je arci velmi důležité, neboť jediné péčí o tyto věci mohou lidé dnes žijící na zemi dosáhnouti, aby jejich život byl šťastnější a lepší. Nadto se dobrodiní plynoucí z výchovy do značné míry odevzdává dalším generacím tradicí. Chceme zde jen poznamenati, že všechny tyto podivuhodné metody, jimiž dosahujeme zlepšení osudu lidstva, nelze označiti názvem „eugenika“. Je nutno ovšem je stejně dobře pěstovati bez tohoto označení.

Bylo by možno říci, že zlepšením životních podmínek lze člověku nej-

rychleji prospěti a že to tedy má být naší první starostí. V tom je zajisté mnoho pravdy. Ale víme ze zkušenosti, jak je obtížno dosáhnouti rychlé změny prostředí. Rozhodně však jest možnost konati dobro v jednom směru jedním z nejhorších důvodů proti tomu, abychom se pokoušeli o dobro též v jiném směru. Lze usilovati o zlepšování plemene v budoucích generacích a zároveň o zlepšení životních podmínek pro lidi, kteří jsou nyní na světě.

Zkoumáme-li tedy účinky okolí, nezabýváme se ještě eugenikou. Uvidíme však, že takové výzkumy mají důležité nepřímé vztahy k našemu předmětu. Stýkají-li se volně spolu skupiny lidí, můžeme to nazvati sociálním kontaktem. Než na takovém sociálním kontaktu jsou vždycky účastny dvě strany. Přejde-li nějaká skupina, která je mravně nebo duševně výše, do styku s nějakou nižší skupinou, tu nižší skupina bude míti prospěch z tohoto styku. Vyšší skupina si to jistě záhy uvědomí. Ale je stejně jisto, že nižší skupina stlačuje svým vlivem vyšší skupinu níže, a to je fakt, který se často opomíjí. Sociální kontakt určitě působí, že všechny skupiny, které se ho účastní, ponenáhlu zaujímají jistou společnou úroveň, která je vyšší, nežli byla úroveň nižší vrstvy, ale nižší, nežli byl životní průměr vrstvy nadřaděné. Sociální kontakt má vždycky nivelizační účinek.

Lidé, kteří žijí v chudém prostředí, nemohou míti stejné možnosti zdokonalovati svého ducha jako zámožní. Děti nádeníka na př. musí být v nevýhodě proti dětem kvalifikovaného řemeslníka. Není pochyby o tom, že je třeba podniknouti všechno, co se jen dá, aby byla tato nerovnost v možnostech ke vzdělání odstraněna, ale ovšem takovým způsobem, aby bylo dosaženo skutečně dobrého účinku bez demoralisace. Leč takové reformy působí zpravidla velmi pomalu; proto se musíme ptáti, zda nemůžeme současně užítí též jiných metod, aby se zlepšil osud všech tříd.

Rodiny, které žijí v nuzných poměrech, jsou v přítomné době početnější nežli rodiny žijící v poměrech lepších. Ve srovnání s rodičovskou generací je tedy dětí, narozených v zámožnějších domech, daleko méně než dětí z horšího prostředí. Sociální kontakt mezi jednotlivými společenskými vrstvami pak působí, že národ jako celek je stlačován dolů ve všech vlastnostech, které tímto způsobem mohou býti dotčeny. Nemohli bychom se pokusit o změnu tohoto stavu? Kdyby zámožní měli velké rodiny a chudobní malé, převyšovaly by početně děti s vyššími možnostmi ty, jejichž situace je méně výhodná. Za takových okolností směřoval by pak sociální kontakt k stálému zvyšování úrovně celého národa.

Ještě jiné dobré výsledky by plynuly z toho, kdyby rodiny chudých byly menší. Mnoho bídy by zmizelo se světa, veřejná břemena by byla menší,

protože by bylo méně chudinství. A kdyby zámožní měli početnější rodiny, nastalo by obecnější a tedy stejnoměrnější rozdělení bohatství. Všechny tyto okolnosti by přispěly k zmenšení nespokojenosti a politické zaujatosti. Průmyslová situace by se rovněž zlepšila a životní standard by se všeobecně zvýšil. Vidíme tedy, i když přihlížíme jen k bezprostředním účinkům na lidské okolí, že by se uplatnily všechny výhody zmíněné v tomto odstavci i v odstavcích předchozích, kdyby třeba jenom zcela chudé rodiny měly méně dětí, kdežto střední a zámožné třídy více. V dalších kapitolách pak uvidíme, že musíme dbáti týchž zásad, chceme-li dosáhnouti plemenného zlepšení populace.

Všichni, kdo usilují o reformu společnosti, by měli společně pracovati o reformách směřujících k tomuto cíli.

Kapitola IV.

DĚDIČNÉ VLASTNOSTI.

V III. kapitole jsme ukázali, že se lidé nerodí všichni stejní. Zárodky, z kterých se rodíme, se od sebe liší, a proto se také jako dospělí lidé navzájem lišíme. Ale jak dokážeme, že tyto rozdíly mezi lidmi mohou býti takto vysvětleny? Nemohou všechny rozdíly, které jsou mezi námi, býti vyloženy vlivem rozdílného okolí, kterému jsme byli vydáni?

Všichni se shodujeme v tom, že nemůžeme nijak zabrániti tomu, aby někdo měl rusé vlasy nebo modré oči, bylo-li mu to tak při jeho narození souzeno. Takové zvláštnosti jsou zřejmě závislé na něčem, co zde již bylo v tom okamžiku, když se člověk, který je má, narodil. To platí stejně o mnoha jiných tělesných vlastnostech. Lidé se jistě nerodí všichni se stejným tělem.

Lidé se však navzájem od sebe liší při narození také po stránce duševní, nebo lépe řečeno liší se od sebe vlohami, z kterých se jejich duševní život vyvine, třebaže toto tvrzení lze mnohem nesnadněji dokázat. V této věci se však můžeme odvolati k zdravému rozumu. Rozpomeňme se na dobu, kdy jsme chodili do školy, a každý z nás jistě připustí, že někteří z našich spolužáků vynikali nad námi nejen silou tělesnou, ale také různými schopnostmi duševními. A je nám nyní zřejmo, že tato duševní nadřaděnost sotva mohla býti podmíněna nějakou nadřaděností jejich okolí. A na některé jiné naše spolužáky si jistě vzpomínáme, že se chovali tak špatně, jak bychom se my nikdy nemohli chovati. Zdravý rozum nám říká, že ně-

které z těchto rozdílů, které jsme pozorovali mezi svými školními kamarády, byly podmíněny něčím, nač nemohly působiti zevní vlivy.

Máme-li podati nějaký poněkud vědecktější důkaz o tom, že se lidé nerodí stejní, naskýtá se nám takový důkaz ve studiu totožných (jednovaječných) dvojčat. Velká podobnost, vyskytující se často mezi dvojčaty, nedá se vysvětliti podobností okolí, v kterém obě děti žily. To potvrzují případy, kdy dvojčata, která byla záhy po narození od sebe odloučena a žila ve velmi odlišném prostředí, přece si zůstala neobyčejně podobná. Jediný přijatelný výklad této velké podobnosti mezi totožnými (jednovaječnými) dvojčaty je, že pocházejí z téhož zárodku. Nepatrné rozdíly, které přece jen existují mezi tak zvanými totožnými (jednovaječnými) dvojčaty, mohou býti nepochybně vyloženy rozdíly v okolním prostředí. Obyčejní sourozenci však jsou vydáni téměř stejným rozdílům v okolí, jako dvojčata. Proto pouhým vlivem prostředí nemohou mezi obyčejnými sourozenci vzniknouti žádné větší rozdíly než mezi dvojčaty. Do jaké míry se obyčejní sourozenci od sebe liší více než dvojčata, do té míry musíme pro jejich větší odlišnosti nalézt jině vysvětlení. A nemůžeme podati žádné jiné vysvětlení těchto rozdílů nežli to, že jsou podmíněny rozdíly v zárodcích, ze kterých bratři vznikli. Tím nabýváme přibližné představy o rozsahu rozdílů mezi členy téže rodiny, které mohou býti sledovány až k zárodku; tyto rozdíly můžeme nazvat dědičnými rozdíly.

Zde se zmíníme o jedné věci, která je mnohým lidem nesrozumitelná. Jak je možno, že osoby, které náleží k téže rodině, mají přece jen nějaké dědičné rozdíly? Liší-li se bratři mezi sebou značně, neznamená to, že se dědičnost uplatňuje nepatrně? Výklad je tento: V zárodku, z kterého vzniká syn, jsou do jisté míry obsaženy vlastnosti, které mu byly odevzdány jednak od otce, jednak od matky. Leč syn může odevzdati jednomu ze svých dětí buď více vlastností, které přejal od otce, nežli těch, které pocházejí od matky, jinému zase naopak. Proto se budou vnukové od sebe lišit. Budou od sebe odlišní, ačkoliv všechny jednotlivé jejich vlastnosti pocházejí beze změny od jejich prarodičů. Dědičné vlastnosti zůstávají při předávání s jedné generace na druhou nezměněny; toliko jejich rozdělení je jiné. Téměř stejné vlastnosti tělesné a duševní se často stále objevují v postupných generacích, a přece se členové téže rodiny značně od sebe liší. Skutečnost i teorie jsou zde v dokonalé shodě.

Každá dědičná vlastnost daného individua jest odevzdávána některému z jeho potomků, avšak nikoli všem; tento fakt se projevuje také ještě jinak. Viděli jsme, že nemůžeme přesně předpovědět člověku před jeho narozením, jaké budou jeho vlastnosti. Známe-li však vlastnosti jeho nejbližších příbuzných, dovedeme předpovědět tyto vlastnosti aspoň s vel-

kou pravděpodobností. To znamená, že se sice často můžeme zmýlit, ale v celku budeme přece jen mnohem blíže pravdě, než kdybychom hádali docela nahodile.

Jednoduchý příklad snad osvětlí tuto věc. Vybrali bychom třeba tisíce otců, z nichž každý by byl o čtyři palce vyšší, nežli je průměrná výška všeho obyvatelstva. Jistě nemůžeme předpovědět, jaká bude výška každého jednotlivého syna těchto otců. Je však zjištěno se značnou přesností, že měříme-li velký počet dětí takových otců, shledáme, že průměrně převyšují asi o dva palce průměr všeho obyvatelstva; jejich úchylka od průměru je asi poloviční než jejich rodičů. A toto pravidlo platí pro většinu, ne-li pro všechny vlastnosti, které lze měřit. Z tohoto důvodu je někdy chovatel dobytka zklamán, neodpovídá-li některý kus jeho očekávání. Přes to nikdy nepochybuje o tom, že se mu podaří soustavnou péčí o chov do značné míry zlepšit vlastnosti svých plemen. A toto vše platí stejně o lidském plemeni.

Viděli jsme, že synové otců, vyhledaných pro jejich tělesnou výšku, budou sice také velcí, ale přece jenom v průměru budou o něco menší než jejich otcové. Tento úkaz se označuje jako sestup k průměru. Tento sestup však nepokračuje pod určitý bod. Nedovede zničit výhody, které vznikají chovným výběrem. Kdybychom mohli vybrat určitý počet vysokých synů a dcer, pocházejících z vybrané skupiny rodičů, a kdybychom je mohli chovat jako izolovanou kastu, výška jejich potomků by se již nezmenšovala o tolik v následujících generacích. Je tedy sice pravda, že vybereme-li k chovným účelům nějaký výjimečně dobrý jmen, nejbližší generace nedospěje celá až k jeho úrovni; přesto však je pravda, že chovný výběr vždycky dosáhne určitých dobrých výsledků v plemeni jako v celku, přes částečný sestup k průměru.

Věci, o kterých zde uvažujeme, můžeme označit jako pravidla přirozené dědičnosti. Chovné pokusy a statistická šetření odhalují stále nové skutečnosti osvětlující tato pravidla. Závěry, ke kterým se dospělo plemenými pokusy, byly také skvělým způsobem potvrzeny, když bylo možno pozorovat mikroskopem způsob, jakým se zárodky spolu spojují a jak se začíná vývoj nového jedince. To všechno způsobuje v myslích přírodovědců výsledný dojem, že dědičnost se řídí vždycky dokonale spořádanými a pravidelnými zákony. Co se odehrálo v minulosti, to se bude i napříště opakovat za týchž okolností. Zákonům dědičnosti můžeme plně důvěřovati.

Z toho všeho usuzujeme s jistotou, že se vrozené vlastnosti rodičů objeví u jejich potomků v takové míře, že můžeme s nemalou pravděpodobností předvídat, jaká bude příští generace. To platí o vlastnostech

duševních i tělesných, dobrých i o špatných. Není tedy šílenství, dovolujeme-li rodičům se špatnými vrozenými vlastnostmi, aby měli více dětí nežli ti, kteří jsou lépe nadáni? Eugenika se snaží v budoucnosti zmenšiti toto šílenství.

Zárodek, z kterého každý z nás pochází, nelze ovšem změnit. Nemůžeme se vrátit do minulosti. Jsou-li však dědičné vlastnosti všech lidí nyní žijících závislé na nezměnitelném zárodku, není to velmi beznadějná vyhlídka? Tato otázka jistě potřebuje odpovědi. Naše dědičnost dá se nejlépe porovnat s kotvou, ke které jsme pevně připoutáni lanem. Ale lano, které nás poutá k tomuto pevnému bodu, je pružné. Vytrvalým úsilím, nebo umístěním do lepších životních podmínek může býti náš osud vždy ještě poněkud zlepšen. Pouto, které nás váže k naší dědičnosti, může býti poněkud prodlouženo vytrvalým napínáním, třebaže je prakticky nemožno, prodlužovati je do nekonečna. Stejně tušíme, že ve všech věcech, o které se snažíme, je jistá hranice, v jejíž překročení nemůžeme doufat. A přece tato prakticky nedosažitelná hranice našich nadějí nás nesmí naplňovati zoufalstvím.

To všechno se nám však bude jevit zcela jinak, budeme-li uvažovati o budoucích generacích. Podaří-li se dosíci nějakého zlepšení plemene, bude to asi tak, jako by ti, kdož přijdou po nás, našli svou kotvu dědičnosti vrženu o kus dále vpřed. Takové zlepšení vrozených vlastností by znamenalo, že by naši nástupci měli lepší start do života. Stejný výkon jako byl náš, dokázali by oni s menší námahou. Stejně úsilí, které jsme musili vynaložiti my, bylo by v jejich životě mnohem účinnější, než bylo v našem. Lana, poutající je k jejich kotvám, nedržela by je tak daleko zpátky, jako držela nás. S námahou, která by nebyla větší než ta, kterou jsme vynaložili my, překonali by nás duševně i tělesně. Naději, že těchto výsledků může býti dosaženo v budoucnosti reformami dnes přijatými, poskytuje nám eugenika. Není to naděje povzbuzující?

Kapitola V.

EUGENICKÉ METODY.

Připustili jsme v jedné z předchozích kapitol, že člověk je vlastně domácí živočich a že statkář, který se vyzná v chovatelství, mohl by nám dáti mnohé poučení také ve věcech lidských. Je možné, že někteří čtenáři na tomto místě rozhořčeně zvednou ruce k protestu a bez dal-

šího přemýšlení odsoudí jakékoli napodobování metod chovatelů zvířat.

Předně ovšem nutno konstatovat, že některé z metod chovných stájí by nezavrhl ani tito protestující čtenáři. Navštívíte-li kterýkoli takový dobře vedený závod, uvidíte, že zvířata jsou dobře ubytována, že jsou krmena přiměřenou potravou, které nedostávají ani málo, ani mnoho, a že jsou pečlivě chráněna před infekcemi. Nebyli bychom šťastni, kdyby se dalo říci totéž o našich městských čtvrtích, které jsou obydleny chudinou?

Ještě jiná praktická poučka vyplynula ředitelům velkých chovatelských farem v koloniích ze zkušenosti. Ukázala, že není moudré chovati ještě další zvířata, je-li farma již úplně přeplněna a není možno zbaviti se rychle přebytečných jedinců. To je také poučka z chovatelství, kterou musíme míti na mysli, uvažujeme-li o tom, kolik obyvatelstva se může užívati v určitém okrsku, nemá-li býti přelidněn.

Ještě po jiné stránce měli bychom napodobovati způsob uvažování statkářů. Když uvažují o tom, jak si zajistiti dostatečný počet dobytka pro budoucnost, tedy přihlížejí zajisté nejdříve k jakosti svých plemen. Když se starají o zvířata, která právě mají, tu se věnují jen péči o ně, o jejich okolí a jejich výcviku. Zkrátka starají se o to, jak by co nejlépe uložili peníze. Ale, a to je důležité, nikdy jim ani nenapadne, aby se starali jen o stádo, které právě mají, a zanedbávali chov. U lidí však nutnost péče o bezprostřední potřeby našich spoluobčanů byla odevždy jen stálou výmluvou, že téměř úplně byla zanedbávána starost o dědičnou kvalitu příštích generací. V tom nám může poskytnouti statkář neocenitelné poučení, že se máme starati o pokrok v obou směrech. Statkář se snaží, aby měl dobře vycvičené koně z dobrého chovu. Měli bychom míti podobnou starost o občany, kteří budou v budoucnosti tvořiti náš národ.

Snadno bychom ovšem mohli přeceniti toto srovnání. Statkář nepochybně cvičí a opatruje své koně co nejlépe. Tím však zlepšuje jen ty koně, které právě má. Když však dobře vychováváme své děti, tu víme, nebo bychom měli věděti, že tím prospíváme nejenom jim samým, nýbrž také všem, kdo s nimi přijdou do styku, tedy také jejich vlastním dětem, a to proto, že se učení předává u lidí od jednoho na druhého ústním podáním a knihami. Je pravda, že téměř všechno takto nahromaděné učení — neboli jinými slovy veškerá civilisace — bylo čas od času zničeno válkami nebo vnitřními rozbroji, což se nejčastěji stávalo tehdy, když se plemenný základ populace nějakou dobu před tím zhoršoval. To se stalo také ve starém Římě, když největší rozkvět učenosti a přepychu byl vystřídán „temným středověkem“. A toto nebezpečí je nejsilnějším důvodem, abychom věnovali stejnou péči zlepšení plemene jako zlepšení životních podmínek. Zlepšení samého dědičného základu nemůže býti

nijak najednou zničeno, neboť takové zlepšení se týká samé přirozenosti člověka a jest neměnným přírodním dějstvím předáváno budoucím generacím. A jak jsme viděli v předchozí kapitole, zlepšení chovu by mělo za následek, že lidé, kteří přijdou po nás, mohli by dosáhnouti vyšších cílů, nežli kterých jsme mohli dosáhnouti my za stejných okolností.

Chtěli jsme naznačiti, že chovatelé zvířat nám mohou poskytnouti některá užitečná poučení. Uvažujeme-li však hlouběji o metodách, které se obecně spojují s pojmem chovu, uznáme, že některé z nich nutno pro lidi zavrhnouti jako naprosto nevhodné. Statkář může svá méně dokonalá zvířata prostě zabít, ale nikdo se dnes neodvážá hlásat, že by defektní děti měly býti utraceny jako přebytečná kořata. Proti takovým názorům je dnes již jistě zbytečno bojovat. Nucené manželství rovněž nepřichází v úvahu. Je ovšem známo, že jak zabíjení dětí, tak poddanství žen byly dosti obvyklé v různých zemích a za všech dob; v civilisovaných zemích však nikdy nebudou znova zavedeny. Vysoce vyvinutý mravní smysl a velká volnost výběru jsou dva z nejcennějších přívlastků člověka a nutnost zachovati je brání užívati takových chovných metod.

Hlavním poučením, které skýtá studium domácích zvířat, je však to, že potomci dobrých rodů jsou v celku vždy přirozeně zdatnější než potomci rodů méněcenných. To platí o všem živočišstvu, člověka nevyjímajíc. A z toho plyne, že chceme-li zlepšiti chov našeho plemene, musíme se chopiti takových opatření, aby ti, kdož jeví nějakou vrozenou vyšší vlastnost, měli větší počet potomků, než mají obyčejně nyní, a aby ti, kdož jsou určitě méněcenní, odevzdávali svou méněcennost co možno nejmenšímu počtu potomků.

U lepších rodů již snížení úmrtnosti by zachovalo větší počet jejich potomstva. Boj o snížení úmrtnosti se však vede stále energičtěji u vši populace, takže je zvláštním úkolem eugeniky, aby se pokusila zvýšiti počet dětí v takových rodinách. Pokud jde o méněcenné typy, tu nemůžeme, jak jsme uvedli, snižovati počet jejich potomků vražděním; můžeme se pokusiti jen o zmenšení jejich porodnosti.

Bývá často namítáno, že naše vědecké znalosti nejsou dosud dostatečné, aby opravňovaly jakkoliv prakticky zasahovati do těchto životních problémů. Jistě je třeba rozšiřovati naše poznání po všech stránkách. Víme však již bezpečně, že lidské bytosti se vrozeně od sebe liší velmi značně. Víme dále určitě, že každý, kdo je nadán nějakými vrozenými vyššími vlastnostmi, odevzdá některé z těchto svých dobrých vlastností některým ze svých potomků. Víme, že totéž platí o vlastnostech špatných. A tyto vědomosti úplně postačují, abychom se mohli právem domnívati, že by se budoucí osud lidstva zlepšil, kdyby byla nyní podniknuta opa-

tření, která by snížila porodnost u typů přirozeně méněcenných a zvýšila porodnost v rodinách hodnotnějších. Cílem eugeniky je dosáhnouti nápravy po této stránce, při čemž ovšem mravní přívlastky člověka musí býti náležitě chráněny.

Mohlo by se říci, že některé země jsou již přelidněny a že by proto neměla býti činěna žádná opatření, aby byla zvýšena porodnost kterékoli části obyvatelstva, neboť by se tím ještě jen zvýšil počet obyvatel. Celkový počet však by nevzrostl, kdyby bylo zvýšení potomstva dobrých rodů vyváženo stejným úbytkem v méněcenných liniích. Zajisté však by byly případné dočasné nesnáze, vzniklé přelidněním, dokonale ospravedlněny, kdyby tento zjev vedl ke zlepšení vrozených kvalit populace. Nejjistějším prostředkem zvýšiti význam národa a zajistiti jeho štěstí v budoucnosti by bylo, kdybychom již dnes přijali tyto eugenické reformy.

Každou reformou se ostatně něco riskuje; často však se riskuje nejvíce tím, že se nepodniká nic. Svět nikdy není v úplném klidu, a necháme-li věci běžet, řítíme se často vstříc nepředvídané katastrofě. Nebezpečí, která vidíme na cestě pokroku, vznikají často jenom v našich představách, protože podvědomě toužíme po tom, abychom se nemuseli duševně namáhat a dávatí nový směr našemu úsilí. Ukazuje-li nám věda jasně, jaká opatření máme nyní učiniti, abychom prospěli svému národu v budoucnosti, nedejme se zdržeti sobeckým zájmem o své vlastní pohodlí od toho, abychom tyto kroky nepodnikli. Eugenika nás vyzývá, abychom považovali všechny příští generace za své bližní, pro něž máme býti ochotni obětovati své bezprostřední zájmy.

Kapitola VI.

JAKÝCH LIDÍ JE TŘEBA.

Je-li naším cílem snaha o zlepšení lidského rodu, nemáme si nejdříve určití, jaký druh lidí je nejžádoucnější? Kdybychom chtěli stanovití všechny vlastnosti, jaké má míti ideální člověk, způsobili bychom tím asi více zla než dobra, poněvadž bychom se tím spíše odradili nežli si dodali odvahy v svém úsilí. Přes to musíme o tomto předmětu říci několik slov.

Můžeme s určitostí tvrditi, že je mnoho druhů lidí, kteří nejsou žádoucí. Jsou to zločinci, idioti a slabomyslní, mrzáci, hluší, slepí atd. V dalších kapitolách budeme uvažovati o tom, jak zmenšiti jejich počet.

Vyskytly se podněty, že kromě snahy o zmenšení počtu těchto krajně

nežádoucích typů měli bychom se snažiti o vytvoření skupiny nadčlověka na druhém konci škály. Bylo by prý velmi dobré, kdyby vzniklo několik dokonalých jedinců, jejichž dokonalost by byla všemi uznána. Tito nadlidé by nám vládli k naší úplné spokojenosti. Tato myšlenka je však naprosto neproveditelná. Touha po ovládnání nebo vedení jiných je vlastnost velmi hluboce zakořeněná v lidské povaze a bylo by velmi nesnadno a také nikterak výhodné se jí zbaviti. Proto kdyby se mezi námi objevila nějaká skupina nadlidí, jistě by utlačovala a tyranisovala své spoluobčany, až by se lid vzbouřil a zbavil je vlády nebo je vyhubil. Vypěstění nadčlověka, i kdyby se podařilo, by tedy vedlo buďto k tyranii nebo k revoluci.

Rovněž tak nemůže býti naší snahou vytvořiti různé nižší kasty lidí, které by vykonávaly hrubou práci na celém světě bez námitek. Takový plán by se nepochybně mohl líbiti jenom těm, kdož by si byli jisti, že jejich vlastní potomci nebudou náležeti do nějaké takové kasty. Odsuzujeme dnes všeobecně otroctví, poněvadž vždycky vede nejenom k utiskování poddaných, ale také k demoralisaci jejich pánů. Z týchž důvodů je tedy třeba zavrhnouti snahu o vypěstění nižšího a poslušného lidského plemene.

Naší snahou musí tedy býti plemenné zlepšení celého národa. A v této snaze se nesmíme pokoušeti o stanovení jediného vynikajícího vzoru a chtíti zabraňovati rodičovství nebo od něho odrazovati všechny, kteří by tomuto vzoru nevyhovovali. Při stanovení takového vzoru bychom museli vzíti v úvahu tělesnou zdatnost, inteligenci, povahu a charakter; pro žádnou z těchto vlastností však nemáme dosud spolehlivých metod měření pro takovýto účel.

Nejpraktičtější metodou k posouzení dospělých lidí je pozorování, jak dovedou vykonávati povinnosti toho povolání, ve kterém právě jsou. Kdyby všichni, kteří na základě své pracovní zdatnosti mají dobré mzdy, měli o něco více dětí než je zapotřebí, aby po jejich odchodu jejich potomci nastoupili na jejich místa, byla by tato zaměstnání stále plně obsazena a ještě by zbyl malý přebytek uchazečů. Kdyby všichni, kteří vykonávají špatně placenou práci, měli tak malé rodiny, že by se jejich počet v příštích generacích zmenšoval, bylo by méně uchazečů o takovou práci. Kdyby se to dělo dlouhou dobu, stouply by tím buď mzdy v těchto oborech, nebo by bylo nutno tuto špatně placenou práci vykonávat jiným způsobem. Těmito dosti povšechnými metodami by byly zároveň také nejlépe zajištěny potřeby národa co do počtu obyvatelstva.

Hlavní však je, že takovou regulací velikosti rodin by byla zlepšena také národní konstituce. Lidé se velmi navzájem liší a stejně tak se liší vlastnosti, kterých je potřebí k vykonávání různých druhů práce. Kdyby

všichni lidé, kteří mají slušné a dobře placené zaměstnání, měli dostatečně velké rodiny, byl by tím podporován výskyt dobrých vlastností všeho druhu v příští generaci. Avšak naopak jistá část — třebaže pravděpodobně jen malá — těch, kteří jsou špatně placeni, nebo nemohou najít práci, nebo se ani o to nesnaží, je v této situaci proto, že má nějaký vrozený defekt tělesný, rozumový nebo povahový. Kdyby všichni takoví lidé měli málo dětí — třebaže by to bylo pro mnohé z nich nezasloužené bezpráví — přece jen by to způsobilo, že by v budoucnosti ubylo všech vrozených defektů, které činí osoby jimi postižené neschopnými nalézt slušně placené zaměstnání nebo práci vůbec. Jistě by tím bylo nynější generaci způsobeno určité utrpení, ale zabránilo by to mnohem většímu utrpení v budoucnosti. Snad stačí to, co jsme řekli, k důkazu, že by plynulo mnoho výhod z toho, kdyby velikost rodin byla v přímém poměru k postavení rodičů a že nejlepším eugenickým opatřením by byla snaha o dosažení tohoto cíle. Tento nesnadný problém bude, jak doufáme, objasněn v další kapitole, kde uvidíme, jak jsme dnes velmi daleko od takového ideálního stavu.

Co by nastalo, kdyby byly vrozené kvality národa ponenáhlu zlepšovány prostředky, o nichž jsme se zmínili, můžeme aspoň poněkud objasniti tímto srovnáním: Rozdáváme-li karty k partii bridge, tu dostanou jednotliví hráči dosti často dobrou kombinaci; velmi dobrou kombinaci dostanou již méně často. Podobným způsobem vedou nahodilé kombinace určitého počtu dobrých vlastností u jednotlivých individuí před jejich narozením k tomu, že nadprůměrná individua se vyskytují dosti často, geniální jedinci však mnohem méně často. Totéž můžeme říci o způsobu, jak se objevují čas od času individua podřadná anebo velmi podřadná. Kdybychom však odložili ze hry několik nejnižších karet, tu by rozdíly mezi jednotlivými kombinacemi při rozdávání karet nebyly již tak velké. Týmž způsobem, kdyby zmíněné skupiny velmi defektních individuí zůstávaly bezdětné, bylo by v příštích generacích poněkud méně vrozené nerovnosti mezi lidmi. Bylo by to výhodné, pokud jen by to bylo lze provést; neboť mezi jiným by se tím také zmenšovaly sociální a politické nesrovnalosti.

Chceme-li podle téže analogie osvětliti, jak by bylo lze dosíci skutečného zlepšení celého národa v jeho vrozených vlastnostech, musíme se pokusiti o představu, že všechny karty ve hře nabývají vyšších hodnot. Musíme si dále představit, že tím hodnota každé kombinace po rozdání je také zvýšena. Dobré kombinace se zlepšují, kdežto špatné jsou méně špatnými. Než rozdíl mezi jednotlivými kombinacemi by nemusel býti nijak změněn, kdyby hodnota všech jednotlivých karet byla zvýšena.

A tato analogie nám ukazuje, že i kdyby se vrozená nerovnost mezi lidmi poněkud zmenšila vyřazením všech velmi podřadných typů, přece, pokud dovedeme nyní posouditi, zůstane tato vrozená nerovnost faktem, s kterým budou muset lidé vždy počítat.

Hlavním poučením však, které plyne z těchto úvah, jest, že plemenným zlepšením národa by vznikalo více lidí schopných vyplniti všechna místa, která vyžadují hodnotných vlastností všeho druhu, a největší mužové národa by byli většími, než jsou největší lidé dneška. Takové všeobecné plemenné zlepšení má tedy býti hlavním cílem eugeniky.

Kapitola VII.

MÉNĚCENNÍ.

Viděli jsme, že osud národa v budoucnosti může býti velmi zlepšen, věnujeme-li nyní pozornost chovu příštích generací. Toho lze dosáhnouti buď tím, že se nám podaří, aby hodnotné rody měly více dětí, nebo aby podřadné rody měly dětí méně. Uvažujme nejprve o metodách týkajících se podřadných rodů.

Zmíníme se o jednom směšném důvodu proti všem pokusům o zmenšení počtu dětí u osob postižených nějakou vážnou vrozenou méněcenností, neboť se s tímto důvodem často setkáváme. Říká se totiž, že geniální lidé bývají často nezdraví, a poněvadž cílem eugeniky je vyřaditi všechny, kdož jsou chorobní, tedy by eugenická reforma zabránila v budoucnosti vzniku mnohých takových obdivuhodných osob. Na toto tvrzení je několik odpovědí. Předně bývá chorobnost vynikajících lidí velmi přeháněna. Za druhé, eugenická reforma by mohla zabrániti vzniku velkých lidí jen tehdy, kdyby bylo pravdou, že *předkové* velkých lidí v minulosti byli velmi defektní; a to dosud nikdo netvrdil. Kromě toho by osoba chorobného genia sama zůstala nedotčena, neboť eugenika nenavrhuje, aby byl všichni invalidé vyhubeni. A kdyby se konečně v budoucnosti dospělo k možnosti předvídati vznik nezdravého dítěte, nebylo by stejně možno předpovídati vznik genia? Tomu se jistě nikdo nepokusí zabrániti. — Vidíme, že zmíněný důvod úplně padá.

Cílem eugeniky jest naopak podporovati vznikání všech druhů lidí, od nichž lze očekávati, že budou na prospěch svým bližním. Jak toho lze dosáhnouti? Kdybychom mohli sledovati svůj rodokmen dosti daleko do minulosti, viděli bychom, že všichni máme mezi svými předky jednu

nebo několik osob méně nadaných, nebo takových, které se jistě neměly státí rodiči. Kdyby byly reformy, které zde hlásáme, bývaly přijaty již v minulosti, tito naši předkové by nebyli vstoupili v manželství a v jistém smyslu lze říci, že nikdo z nás by dnes neexistoval. Ale národ by přes to trval dále. Kromě toho pak by jeho občané častěji dávali život vynikajícím lidem nežli dnes, neboť by všichni tito občané byli bez jakýchkoliv méněcenných předků. Tento blahodárny účinek můžeme očekávat, bude-li zabráněno rodičovství defektních osob.

Chceme-li dosáhnouti, aby osoby ze zatížených rodů měly méně dětí, můžeme postupovati dvěma způsoby, a to buď přesvědčováním nebo donucováním. Přesvědčování musíme vždycky dáti přednost, je-li možno takto dosáhnouti cíle. Podívejme se tedy nejdříve, čeho lze dosíci přesvědčováním.

Žádati od člověka, aby se neženil, nebo je-li již ženat, aby neměl dětí, znamená žádati od něho velmi mnoho. Avšak sebeobětování jest vlastní podstatou našich představ o tom, co je v lidském jednání ušlechtilého. Prospěje-li světu v budoucnosti, nebude-li některý člověk míti potomstva, tedy je jistě správné, aby se ho zřekl. Musíme se snažiti ze všech sil, aby bylo zjištěno, kdy takové jednání je správné, a tam, kde je správné, povzbuzovati ty, kteří se mají takto obětovati, aby uposlechli hlasu svého svědomí. I ti, kteří myslí, že takovým přesvědčováním lze dosíci jen velmi málo, musí přesto po této stránce podniknouti všechno, co jen je možné. Je však nepochybné, že kdyby se tyto ideje staly součástí našeho obecného světového názoru nebo nabyly síly náboženského přesvědčení, jistě by měly veliký vliv na smýšlení a jednání mnohých lidí po této stránce.

Předně nutno odpověděti na otázku, kdo se má dobrovolně zdržeti rodičovství? V některých případech nemáme pochybností. Na příklad by neměl míti děti nikdo, kdo je postižen některou z poměrně vzácných chorob nebo zrudností, k nimž nutno připočísti také některé druhy slepoty a hluchoty; jsou to choroby, které působí svým nositelům velké utrpení a projevují se někdy v téže rodině po několik generací. Mnohé z těchto nemocí by mohly nepochybně býti vykořeněny, kdyby osoby jimi postižené se odhodlaly k ušlechtilému sebeobětování tím, že by se zřekly práva míti děti. Avšak toto je příliš odborná otázka a nebudeme se jí zde obšírně zabývat. Všechno, co je třeba zdůrazniti, je jen to, že všechny znetvořené nebo chorobné osoby by se měly před uzavřením sňatku zcela určitě poraditi s lékařem. Vlastně by bylo nejlépe, kdyby to dělali všichni lidé bez výjimky.

Říká se o některých formách choromyslnosti, že jsou dědičné, a jiné že nejsou, ačkoliv toto rozlišování je sotva logické. Je pravda, že choro-

myslnost je v některých případech přímým následkem nakažlivé nemoci. V takových případech potomci onemocnělého a choromyslného člověka nejsou náchylnější k choromyslnosti pro nemoc, kterou prodělal jejich předek; proto se o jeho choromyslnosti může říci, že není dědičná. Častěji však se stává, že člověk duševně onemocní proto, že má v sobě určitou náchylnost k duševní chorobě. Tato náchylnost může býti silnější nebo slabší. Je-li velmi slabá, je možno pečlivou životosprávou duševnímu onemocnění se vyhnouti, nebo se duševní choroba může považovati za vyléčenou. Avšak náchylnost sama, ať je silnější nebo slabší, se zpravidla přenáší na další generace. Není ovšem jisto, zda nějaká osoba duševně onemocní, i když zdělila velmi silnou náchylnost k choromyslnosti. Onemocní-li však skutečně duševně, pak se jeho nemoc zpravidla považuje za dědičnou. Jest věcí lékařské vědy, aby rozhodla, zdali v daném případě choromyslnosti byla vnitřní náchylnost k duševnímu onemocnění silná nebo slabá. A bylo-li zjištěno, že běží o silnou náklonnost k onemocnění, tedy by osoba takto postižená jistě neměla mítí děti. Lidé, kteří se za takových okolností zřeknou rodičovství, budou konec konců sami šťastnější, že se k tomu odhodlali. Neboť budou-li mítí děti, budou neustále úzkostlivě očekávati, zda se jejich choroba neobjeví u těch, které tolik milují. A objeví-li se, budou zoufalí tím, že si uvědomí svoji vlastní vinu.

Pokud je někdo v ústavu pro choromyslné, nepřichází otázka rodičovství v úvahu. U lidí však, kteří trpěli duševní chorobou a byli prohlášeni za vyléčené, je často značná pravděpodobnost, že se nemoc objeví znova v příštích generacích. Ale i když nehledíme na možnost takového nového objevení choroby, musíme se přece ptáti, zdali tito nešťastní lidé mají vůbec pak ještě mítí děti. Uvážíme-li všechny obtíže, které může způsobiti v rodině duševní choroba, k níž přistupuje nemožnost výděлку a neschopnost péče o děti, jistě uznáme, že žádná osoba, u níž jest se obávati nového propuknutí duševní choroby, neměla by již dále zvětšovati svou rodinu. A poněvadž jen v málo případech choromyslnosti není třeba se obávati nového záchvatu nemoci u lidí, kteří již jednou byli jím stíženi, bylo by nejlépe, kdyby tito lidé se odhodlali k tomuto sebeobětování a neměli již dalších dětí. Jen tímto způsobem může osoba, která se zotavila z choromyslnosti, zmenšiti pravděpodobnost, že choroba, která způsobuje všem postiženým tolik utrpení, se znovu objeví u jejich potomků.

Padoucnice je rovněž jedna z těžkých chorob, které se často v rodinách odevzdávají s rodičů na děti. Proto by neměl mítí děti nikdo, kdo trpí skutečnými epileptickými záchvaty. Pod slovem „epilepsie“ však se

pravděpodobně zahrnují četné choroby; proto zde můžeme určitě říci jenom tolik, že v každém případě, kde je podezření na epilepsii, měla by být před uzavřením sňatku vyžádána lékařská porada.

Zdá se, že také sklon k souchotinám je dědičný. Určitě však každý, kdo trpí zřejmou a pokročilou tuberkulosou, bude sotva schopen v budoucnosti vykonávat náležitým způsobem rodičovské povinnosti. Proto by lidé v tomto stadiu neměli mít již dalších dětí. Kdyby se tento způsob jednání obecně rozšířil, je pravděpodobné, že příští generace by trpěla méně touto chorobou, protože by tím byla náchylnost k této nemoci do jisté míry omezena.

Rozhodnutí, zdali se nějaká osoba má vzdáti rodičovství, je nejobtížnější tam, kde individuum, třebaže je samo navenek tělesně i duševně zdravé, má četné defektní příbuzné. Zde musíme opět prohlásiti: „Poradte se s lékařem!“ Lékař musí být schopen zaujmouti nestrannější a správnější názor na situaci, nežli je to možno pacientu samému. Bohužel dosud málo lékařů věnovalo těmto věcem náležitou pozornost. Bude-li se více lidí ptáti lékařů o radu, mají-li mít děti či nikoliv, více lékařů se bude věnovati studiu otázek dědičnosti, aby byli s to v otázce rodičovství udělit správnou poradu.

Při udílení takové porady musí mít lékař na mysli mnoho věcí. Často se zapomíná, že je třeba vzít v úvahu také dobré vlastnosti jako protíváhu špatných. Jsou-li příbuzní chorobné osoby v celku nadaní a zdraví, je tato okolnost na prospěch oprávněnosti manželství a dětí. Je-li již pacient sám schopen přemýšlet o své odpovědnosti k potomkům, svědčí to o ušlechtilých rysech jeho povahy. U člověka tělesně a duševně zdravého lze raditi k tomuto velkému sebeobětování jen tehdy, jsou-li zjištěny u několika blízkých příbuzných těžké vady, které, pokud lze posouditi, určitě nejsou způsobeny jen vnějším prostředím. Je-li lékař na pochybách, může snad doporučiti nanejvýš manželství, z kterého by nevzniklo více než jedno nebo dvě děti.

Až se studium eugeniky více rozšíří, bude možno s větší jistotou než dnes udílet rady o otázkách, které jsme probírali v této kapitole. Je však nesporné, že již za dnešního stavu vědění je možno velice prospěti příštím generacím, zřeknou-li se rodičovství lidé, stížení některými nemocemi, a ti, kteří velmi pravděpodobně jsou nositeli skrytých vloh k těmto nemocem.

OMEZOVÁNÍ PORODŮ.

Řekli jsme, že by bylo třeba raditi lidem, stíženým dědičnými chorobami, nebo takovým, kteří mají četné defektní příbuzné, aby neměli dětí, nebo aby jejich rodiny byly co nejmenší. Avšak jak je možno toho dosáhnouti? Konečné rozhodnutí této otázky musí býti vždy ponecháno manželům samým. To, co zde chceme říci, má sloužiti jen k usnadnění takového rozhodnutí.

Určitých metod na zabránění příliš rychlého vzrůstu obyvatelstva se užívalo ve všech dobách. Živé bytosti v přirozeném stavu produkují vždy tolik potomstva, že kdyby všechna jejich mláďata měla zůstatí na živu, počet členů jednotlivých druhů by nesmírně rychle vzrůstal. Totéž by platilo o člověku, kdyby se v těchto věcech řídil jen přírodou. Množství lidí bylo však vždycky nutně omezováno většími či menšími škůdci; byly to nejčastěji války, hlad, nakažlivé nemoci, zvláště dětské, dále i úmyslné utrácení malých dětí a umělé potraty.

Všichni odsuzujeme válku, alespoň slovy. Dnes již naštěstí není třeba teprve dokazovati nepřipustnost vraždění dětí, nebo nutnost péče o jejich zdraví. Léčení nemocných v každém věku, jakož i snaha o zabránění onemocnění metodami profylaktickými se všeobecně schvalují. Vidíme tedy, že bojujeme a musíme bojovati proti všem činitelům, kteří způsobovali vydatné omezování počtu lidí v minulosti. Při pohledu do budoucna však se vnucuje obava, že rozmnožování životních potřeb všeho druhu nemůže pokračovati stejným tempem, jakým by pokračovalo rozmnožování obyvatelstva, kdyby odpadly docela všechny uvedené příčiny, které tento vzrůst omezovaly. Nastane-li v budoucnosti přelidnění, způsobí to vzrůst nezaměstnanosti, chudoby a nemocí a nakonec skutečný hlad. Nemá-li se toto všechno dříve nebo později státi naším osudem, je nutno vždy nějakými metodami působiti k omezení počtu obyvatelstva.

Avšak i když pozorujeme každou jednotlivou rodinu zvlášť, vidíme, že je často velmi žádoucí, aby nebyla příliš velká. Předně musíme pamatovati na pravděpodobné důsledky pro zdraví matky. Proto a také se zřetelem na děti samy by porody nikdy neměly následovati příliš rychle po sobě. Konec konců by rodiče neměli přiváděti na svět více dětí, než kolik jich mohou podle rozumné úvahy vychovat v určité životní úrovni; a tato úroveň, aspoň pokud jde o všechny vyšší životní potřeby, nemá býti nižší nežli byla ta, na kterou si sami zvykli. Bída, chudoba, ba i zločinnost, které vyrůstají v přeplněných bytech, by mohly býti určitě zmenšeny

nebo by se mohly předejít, kdyby se poněkud více napřed přemýšlelo o velikosti rodiny. Je vidět, že kromě méněcenných a zatížených také mnozí jiní by se často měli zdržovati rodičovství.

Vidíme tedy, ať již uvažujeme o jednotlivé rodině, nebo o národě jako celku, že vždycky budou nutné nějaké prostředky na omezování populace. Pomineme-li všechny ty kruté metody, o nichž jsme se zmínili, můžeme uvažovati jen o dvou možnostech, které nám zbývají, totiž o zdrželivosti a zabraňování početí. Je ovšem pravda, že obě tyto metody byly nepříznivě posuzovány, protože jsou zdraví škodlivé. Žádná z nich však nemusí nutně zdraví škoditi. Kromě toho však, i kdyby byly do jisté míry škodlivé, nebylo by to jistě rozhodným důvodem proti žádné z nich. Musíme se často rozhodovati mezi dvěma zly; a škody plynoucí z přelidnění by jistě byly horší než jakékoli jiné, menší obtíže, které by byly spojeny s kteroukoli z metod, které mají pomoci udržeti počet obyvatelstva v jistých mezích. Nebudeme zde podrobně mluvit o metodách zabraňování početí; stačí, řekneme-li, že převládající lékařský názor je, že některé z nich jsou neškodné. Rozhodně lze doufat, že v brzké době budou objeveny lepší prostředky k zabránění nežádoucího rodičovství.

Pojednejme nyní o námitkách, které bývají uváděny proti oběma uvedeným metodám omezování počtu populace. Zdrželivost znamená buďto zřeknutí se manželství, nebo zdrželivost od pohlavního styku v manželství. Námitky proti obojímu jsou značně podobné, takže můžeme o nich uvažovati společně. Předně se taková zdrželivost nesrovnává s lidskou povahou, a nelze očekávat, že by mohla býti v nějaké větší míře zachovávána většinou obyvatelstva. Není pochyby, že se zdrželivosti na zabránění příliš velkého počtu dětí odedávna užívalo v rodinách více, nežli se obecně připouští. Ale zdrželivost sama by nikdy nestačila zabrániti přelidnění. Mimo to je pravděpodobné, že zdrželivosti užívali spíše lidé, kteří jsou vedeni určitými mravními pohnutkami, než lidé nemyslíci a slaboši; čím lepší pár, tím více bude náchylný aspoň přemýšlet o mravních důvodech zdrželivosti. Kdyby se důvěřovalo jen zdrželivosti, bylo by lze očekávat, že by lidé neprozíraví a takoví, kteří se nedovedou ovládati, měli poměrně velké množství potomků. Špatné vlastnosti, kterými se tito lidé vyznačovali, totiž lehkomyšlnost, sobectví a neschopnost sebevlády, by se tím pravděpodobně v příštích generacích rozmnožily. Jinou námitkou proti zdrželivosti v manželství jest, že může způsobiti určité napětí, které by mohlo zničiti vzájemnou náklonnost manželů, která je nutnou podmínkou štěstí rodiny. A konečně vyžaduje-li toliko jeden z manželů zdrželivosti, druhý může odtud vyvoditi omluvu, byť zcela neprávem, pro vlastní nevěru.

Pokud jde o námitky proti zabraňování početí, tu se nejčastěji tvrdí, že kdyby se vědomosti o metodách k zamezení početí všeobecně rozšířily, vzrostly by mimomanželské styky. Tato námitka je do jisté míry oprávněna. Musíme zde však zase vážit dobré stránky proti špatným. Lze vykonati mnoho, aby se zabránilo špatným následkům spojeným s rozšířením znalosti metod k zamezování početí. Bylo by možno na př. zakázati veřejné inserování kontraceptivních prostředků. Nejdůležitější reformou, která by v dnešní době měla být vykonána, je zjištění nejlepších metod, jak udíleti mládeži poučení o pohlavních otázkách — což je velmi obtížné —; tyto zlepšené metody poučování by měly pak být obecně zavedeny. Leč ať už budou učiněny jakékoli kroky k řešení této situace, rozhodně by měly provdané ženy míti vždycky možnost, aby snadno získaly nutné informace; této možnosti dnes nemají.

Mimo to, kdyby bylo obecně uznáno, že za určitých podmínek je zabránění početí přípustné, plynuly by z toho jisté mravní výhody. Byly by tím usnadněny časně sňatky, a promiskuitních styků by tím ubylo. Pocit osobní odpovědnosti rodičů k dětem by vzrostl, neboť příchod každého dítěte by byl pocíťován jako důsledek uváženého rozhodnutí. Nejsilnějším důvodem omezování porodů však je, že nynější vzrůst světového obyvatelstva nemůže pokračovati do nekonečna a že v budoucnosti je na vybranou buďto zabraňování početí nebo rození milionů dětí určených po krátkém a bezúčelném životě k smrti, co by bylo lze předejiti. To se děje dnes v zemích, kde zabraňování početí je dosud neznámo.

Z uvedeného tedy plyne, že máme-li se rozhodnouti buďto poškoditi potomstvo nebo se zřeknouti rodičovství, zbývá jen možnost zdrželivosti nebo zabraňování početí. Ti, kteří připouštějí, že se nelze spolehnouti jen na zdrželivost jako na dostatečný prostředek, jak omeziti přílišný vzrůst populace, ale kteří přes to doufají, že se podaří dosáhnouti toho, že metody k zabránění početí budou zcela opuštěny, měli by si uvědomiti, jaké důsledky by mělo vyplnění jejich přání. Nastal by pak jistě stálý vzrůst nezaměstnanosti, chudoby, bídy, nemocí a dětské úmrtnosti. Avšak ti, kteří usilují o rozšíření omezování počtu dětí bez zřetele na jeho důsledky pro vrozené kvality příštích generací, musí rovněž uvážiti, jaké následky by měl úspěch jejich snah. Je jisté, že omezování počtu dětí je vždy vykonáváno předně lidmi inteligentnějšími a odpovědnějšími. Tito lidé mají za všeobecného šíření tohoto systému vždy méně dětí; zatím co podřadnější individua, méně přemýšlející o budoucnosti, by měla i nadále větší počet dětí a tím by způsobovala, že jejich nežádoucí vlastnosti by v budoucnosti nabývaly v populaci převahy. Jak uvidíme níže, poškozuje právě tento účinek omezování porodů, tak jak dnes se

děje, dědičný základ národa a může mít katastrofální následky. To ovšem není důvodem proti správnému užívání této metody.

Naším cílem musí tedy býti, aby bylo usnadněno omezování porodů tam, kde je to ze všech důvodů žádoucí, zatím co je rozhodně odmítáme tam, kde se tak děje jen ze sobeckých důvodů. Aby se udržela kvalita národa v budoucnosti, je třeba bojovati na dvě strany, jak pro, tak proti omezování porodů, nebo lépe řečeno, pro jeho užívání jen v odůvodněných případech.

Je však mnoho lidských bytostí, jimž nemůžeme nikdy důvěřovati, že by byly schopny sebevlády, nutné, aby se dobrovolně vzdaly rodičovství, ať již zdrželivostí nebo zabráněním početí. Přesvědčováním nelze dosáhnouti všeho, čeho je zapotřebí k uchránění národa od úpadku; v dalších kapitolách pojednáme o případech, kde by mělo býti použito nátlaku.

Kapitola IX.

STERILISACE.

Dalším prostředkem k zabránění rodičovství je sterilisace (zneplodnění). Tento prostředek nutno považovati za jistých okolností za nejvhodnější metodu k omezování porodů.

V diskusích o sterilisaci se často uplatňují předsudky, které vyplývají z nepochopení povahy operace, o kterou běží. Budeme zde uvažovati jen o některých chirurgických metodách, které byly teprve nedávno zavedeny, neboť známé hrubé metody, jichž se užívá k zneplodnění dobytka k chovným účelům (kastrace), nebyly nikdy hlášány pro eugenické cíle. Mimo to je oprávněná naděje, že v dohledné době budou zde ještě lepší možnosti, jak zabrániti rodičovství, a to buď používáním X paprsků nebo injekcemi určitých látek do krve.

Operace, dnes všeobecně přijatá pro muže, t. zv. vasektomie, je zcela nepatrná a může býti vykonána za pouhého místního znecitlivění. Operace u žen, t. zv. salpingektomie, je mnohem vážnější; je asi tak nebezpečná, jako operace zánětu slepého střeva, kde nejsou žádné komplikace. Tato větší obtížnost operace u žen není ovšem důvodem, proč by neměli býti sterilisováni aspoň mužové. Obojí operace nemá jinak žádného vlivu na povahu a život pacientův, vyjma ten, že pohlavní styk nezpůsobuje oplození.

Sterilisace byla požadována také jednak jako trest, jednak jako ochrana

veřejnosti před sexuálními zločiny. Zmíněná operace u mužů však nemůže zabránit násilnictví. Mimo to by pohružka těmito operacemi mohla mít málo vlivu na pohlavní morálku u obou pohlaví. Pokud jde o kastraci, nebyla by rovněž vhodná pro trestné účely a její zavedení by jen rozmnožilo nerozumné předsudky, které jsou dosud rozšířeny proti metodám užívaným za účely eugenickými. Nám tu však vůbec neběží o trestání.

Podstatný rozdíl mezi sterilisací a obvyklými metodami omezování porodů je v tom, že se sterilisace nedá odčinit. Chirurg nemůže zde odčinit to, co bylo před tím chirurgem vykonáno.

Sterilisace byla často odsuzována jako nespravedlivý zásah do svobody jednotlivcovy. Tato námitka, ať je sebe významnější, může se uplatňovat jen u toho, u koho by operace byla vykonána z donucení. Zdali má být uzákoněno donucování v této věci, je otázka, kterou asi musíme ponechat k rozhodnutí příštím dobám. Je jisto, že dnes by veřejné mínění sotva sneslo podobný návrh, i kdyby jeho oprávněnost byla sebe lépe ospravedlněna; a není pochyby, že by to byla dosti nebezpečná novota, leda že by její užití bylo velmi pečlivě zajištěno. Budeme zde tedy uvažovat jen o případech, kde by bylo dosaženo souhlasu pacientova. Vrátime se později k otázce, zdali by se za jistých okolností nemělo používat určitého nátlaku, aby souhlas k operaci nebyl nerozumně odpírán.

Zavedení sterilisace bylo také nepříznivě posuzováno proto, že by mohlo špatně působit na pohlavní morálku. Odpověď na tuto námitku je v podstatě stejná, jako byla na námitky o bránění početí, že totiž sterilisace by měla být zavedena přes určité nevýhody, které by mohla mít za následek, bude-li prokázáno, že je v celku prospěšná. Mimo to je po této stránce námitka proti sterilisaci slabší nežli proti zabraňování početí, neboť jen málo osob by se odhodlalo vzdát se navždy možnosti mít děti jen pro bezprostřední pohlavní uspokojení. Kromě toho by bylo dokonce výhodou, kdyby lidé schopní takového jednání byli navždy učiněni neplodnými, neboť není žádoucí, aby v příštích generacích se znova objevovaly osoby jejich typu.

V případech, kde by bylo lze definitivně rozhodnouti, že další děti nějaké osoby by byly nežádoucí, byla by sterilisace, právě proto, že je to operace, které nelze odčinit, velmi výhodná jako čistě dobrovolná metoda na zabránění rodičovství, alespoň pokud jde o muže. Proto by otázka jejího použití v určitých případech měla být pečlivě studována. Sterilisace se zdá zvláště vhodná, běží-li o muže, který byl duševně nemocen; neboť, jak jsme řekli, je nejlépe, vzdá-li se takový nemocný každého pomýšlení na další děti. Běží-li o takový případ u ženy, bylo by snad dobře, kdyby její muž, anebo její snoubenec, souhlasil s tím, aby byl učiněn neplodným,

aby žena byla uchráněna operace, pro ni vážnější. Budou-li nalezeny dokonalejší metody sterilisace, není pochyby, že v takovém případě by měla být učiněna neplodnou žena sama, neboť by jistě bylo nežádoucí, aby byla zdravému muži vzata možnost stát se otcem, kdyby se oženil po druhé. Co zde bylo řečeno o choromyslnosti, platí stejně o některých jiných vzácnějších dědičných chorobách. Sterilisace by také byla vhodná tam, kde by bylo souhlasu dosaženo s určitým zdráháním, neboť rozhodnutí jednou učiněné se nedá již odvolat.

U slabomyslných by nějaký jejich souhlas neměl významu. Zde by tedy měli mít rodiče nebo poručníci možnost, aby dali souhlas k sterilisaci, kdyby to uznali za vhodné. Sterilisace vytrvalých zločinců, lidí trvale žijících z chudinské péče, nebo takových, kteří vedou necivilisovaný život v civilisovaném prostředí, by nejenom přispěla k očistě plemene, nýbrž mohla by být také prospěšnou tím, že by zabránila vzniku velkých rodin v špatném prostředí. K těmto otázkám se však ještě vrátíme později.

Jako námitka proti sterilisaci a vlastně také proti ostatním metodám k zabránění rodičovství se uvádělo, že by bylo jimi dosaženo nějakého zlepšení populace jen velmi pomalu. Ale i kdyby byla tato námitka úplně správná, tedy by úbytek choromyslnosti, slabomyslnosti, zločinnosti a četných obtíží s nimi spojených stál za to, aby této věci bylo věnováno i velmi dlouho trvající úsilí. Statistické úvahy však ukazují, že by účinek omezování potomstva z eugenických důvodů byl s počátku dosti značný, a teprve později by se značně zvolnil, až by nežádoucí vrozené vlastnosti, o něž jde, byly již do značné míry vymýceny.

Proti všemu, co zde bylo řečeno na prospěch sterilisace, je možno namítati, že v tak vážné věci se nelze spolehnouti na pouhé teoretické úvahy a že reformy mohou být bezpečně založeny jen na zkušenostech, získaných v minulosti. Jak je však možno nabýti takových zkušeností, nechce-li nikdo začít? Na štěstí je již na světě místo, třebaže dosud vlastně jediné, kde můžeme nabýti praktických informací o otázce sterilisace. Je to Kalifornie ve Spojených státech.

Za 18 let do r. 1926 bylo vykonáno v Kalifornii přes 5000 operací za účelem zneplodnění. Abychom si učinili představu o významu tohoto faktu, stačí uvést, že kdyby byly tyto operace vykonány v Anglii v témž rozsahu, znamenalo by to přes 3000 operací ročně. Asi každý dvanáctý choromyslný, který byl přijat do státního ústavu kalifornského, byl sterilisován; byly to osoby, u nichž bylo nejpravděpodobnější nebezpečí, že jejich choroba se přenesla na potomstvo. Je pravda, že v několika případech byla operace vykonána v domněnce, že se tím také zlepší pacientovo zdraví; tato domněnka je pravděpodobně nesprávná. Na druhé straně

však se ukázalo, že není naprosto důvodu k obavám, že by tato operace byla jakkoli škodlivá zdraví sterilisovaných osob. Naopak některým ženám, náchylným k choromyslnosti, které trpěly nesmírným strachem před otěhotněním, byl umožněn sterilisací celkem slušný další život ve vlastní rodině.

Pokud jde o slabomyslné, všichni, kteří byli v posledních letech propuštěni domů ze státního ústavu kalifornského, byli sterilisováni. Četné dívky byly poslány rodiči do ústavu, aby byly sterilisovány, a pak byly propuštěny domů. Mnohým pacientům se dovoluje, aby se vrátili domů podmíněčně, jak se tam říká, žijí-li pak u svých rodičů nebo u ustanovených opatrovníků. Dívky, které se již před tím dopustily poklesků, potřebují také při podmíněčném propuštění pečlivého dohledu; naproti tomu překvapuje, že podmíněčně propuštění mužové působí svým pohlavním životem velmi málo obtíží. Někteří sterilisovaní vstoupili v manželství; některé z těchto osob měly i děti z doby před sterilisací. Zdá se, že manželství je celkem nejlepším prostředkem, jak propuštěné dívky přimět k stálejšímu způsobu života. V celku se zdůrazňuje, že sterilisace nezvyšuje pohlavní promiskuitu, spíše naopak jsou jisté známky, že ji spíše snižuje.*)

Zkušenost v Anglii ukazuje, že slabomyslné dívky, pokud nejsou drženy v ústavech, přes veškerou péči mají někdy nemanželské děti. Za takových okolností nelze slabomyslnou matku činiti odpovědnou nebo ji kárati, neboť taková osoba si nemůže plně uvědomiti dosah svého poklesku. Kdyby bylo možno takovým příhodám bezpečně zabrániti sterilisací, tu by rodiče nebo opatrovníci, kteří by opominuli tuto opatrnost, museli vzít celou příhanu na sebe. Kdyby si matky slabomyslných dívek představily všechnu hanbu a utrpení, které přivodí zrození nemanželského dítěte v jejich rodině, jevila by se jim sterilisace v jiném světle než dosud.

Pojednávali jsme zde o nepříjemné věci; ale se zřetelem na možnost

*) Zatím jak známo byly zákony o zneplození dědičně zatížených osob uskutečněny také v jiných státech, v Dánsku, Norsku, Švédsku a ve Švýcarech, v r. 1933 pak také v Německu. Zde se zvláště tento zákrok provádí v neobyčejně velkém měřítku: za jeden rok bylo v Německu sterilisováno více než 40.000 osob. Znění německého zákona i prováděcího nařízení je odborníky posuzováno jako velmi dokonalé a odpovídající dnešnímu stavu vědy. Lze snad namítati toliko proti možnosti *d o n u c e n í* k provedení operace i proti vůli dotyčné osoby; zde by snad bylo lépe vždy především používatí nepřímého nátlaku, na př. dáti na vybranou mezi sterilisací anebo tak dlouhým uzavřením v ústavu, dokud by trvala možnost rozmnožování. — Rozhodně musíme uznati tento zákon za velmi vážný a svým rozsahem dosud jedinečný pokus o ochranu před degenerací příštích pokolení. Podle výsledku tohoto pokusu bude se jistě řídití také populační politika jiných zemí. — V poslední době bylo velmi vážně jednáno o otázce zavedení možnosti sterilisace také v Anglii.

Pozn. př.

zlepšení osudu příštích generací tímto prostředkem, musí eugenika pečlivě a nezaopatě zkoumat všechny okolnosti, za jakých by sterilisace mohlo být s prospěchem použito.

Kapitola X.

SLABOMYSLNOST.

Spolehlivé statistiky ukazují, že na každých 1000 osob připadá průměrně čtyři až pět takových, které lze nazvat slabomyslnými, imbecily nebo idioty. Celkový počet osob, které jsou tak málo nadané, že ve školním věku nejsou schopny nabýti obecného vzdělání, se odhaduje na př. v Anglii a Walesu na 350.000. To jsou ohromující čísla! Představme si utrpení ohromného množství rodičů, když zjistí, že jejich dítě je slabomyslné, nebo ještě hůře, idiot, který se tak velice liší od té bytosti, v níž skládali tolik nadějí. Kdo jednou navštívil některý z ústavů, v kterých se vlekou velká množství těchto bytostí životem, který je bez užtku a bez smyslu, jistě si musí přát, aby se podniklo něco více než dosud, aby se takové bytosti nerodily.

Je jisté, že počet osob, které lze s jistotou označiti jako slabomyslné, v posledních letech vzrůstá. Je sice pravda, že tento přírůstek je částečně jen zdánlivý a způsobený větší péčí při jejich zjišťování, ale přesto je velmi pravděpodobné, že také jejich skutečný počet se ponenáhlu zvětšuje. A tato pravděpodobnost činí tím nutnější snahu, aby byla odstraněna tato skvrna lidské společnosti.

A jaká byla prvotní příčina toho, že se tento defekt na světě objevil? Odpověď je dosti jednoduchá: nevíme. Bylo vysloveno mnoho domněnek: opilství, nemoci, přepracování, špatné bydlení a jiné okolnosti u rodičů byly obviňovány jako příčina slabomyslnosti dětí, která by se pak dále přenášela dědičností na potomstvo. Není však dostatečně prokázáno, zdali některá z uvedených příčin může mít tyto následky či nikoliv. Jestliže se slabomyslnost po prvé objevila na světě jako přímý následek jmenovaných sociálních metel, tedy bychom bojem proti nim mohli přispěti k omezení výskytu těchto duševních defektů v budoucnosti. Nemají-li však špatné sociální podmínky ve skutečnosti žádného špatného vlivu, který by se dědičností přenášel na potomstvo, přece jen jsme povinni bojovati proti těmto sociálním zlům pro jejich bezprostřední škodlivé vlivy. Naše praktické úsilí na př. proti opilství musí být stejné, ať již

působí opilství vznik duševních defektů u potomků alkoholika či nikoliv.

Slabomyslnost bývá někdy označována jako dědičná, ačkoliv nelze vlastně docela přesně odlišiti případy dědičné od těch, které jsou označovány za nedědičné.

Pokud jde o případy popsané jako nedědičné, víme, že u dětí osoby takto postižené není větší pravděpodobnost, že budou slabomyslné, nežli u dětí kteréhokoli jejich souseda. Zde však musíme připomenouti, že mateřské povinnosti při výchově dětí náleží mezi nejdůležitější ze všech lidských povinností, a že slabomyslná žena je zcela nezpůsobilá, aby je náležitě vykonávala. Z toho plyne, že by se slabomyslné matce měly děti odnít. Leč i když se tak stane, budou tyto děti vyrůstati bez mateřské péče, což pro ně znamená nesmírnou ztrátu. Totéž platí, třebaže menší měrou, o otci. Nelze zkrátka nikterak zabrániti, aby rodičovství u slabomyslných nebylo neštěstím. Kromě toho nemůžeme si nikdy býti jisti, že v určitém případě slabomyslnost nebude dědičná a že potomci slabomyslného nebudou méněcenní. Můžeme tedy z toho vyvoditi, že slabomyslným osobám by nemělo býti dovoleno, aby měly děti, a to ani tehdy, když není pravděpodobné, že se jejich defekt objeví v další generaci. Uvažujme nyní o tom, jaký eugenický význam mají ty případy slabomyslnosti, které jsou označovány za dědičné. Představme si, že u nějakého dítěte vznikne z příčin nám neznámých určitá dávka škodlivé dědičnosti. Tato dávka může u tohoto dítěte buďto zůstat zcela skrytá po celý jeho život, zjevně ho nepoškozujíc; nebo může míti za následek, že dítě je tupé, povahově nestálé, nervosní, epileptické, má zločinné sklony, nebo projeví náchylnost k pijáctví. Najisto však bude tato dávka škodlivé dědičnosti odevzdána mnohým potomkům dítěte, u kterého se nejdříve objevila. Bude-li pak témuž dítěti odevzdáno více takových škodlivých vloh, z nichž část může pocházeti od jednoho a část od druhého z rodičů, tu s největší pravděpodobností bude dítě skutečně duševně vadné. Takovým nějakým způsobem, jenž mnohem složitějším, všeobecně vzniká slabomyslnost v případech, které mohou býti nazvány dědičnými.

Vstoupí-li taková slabomyslná osoba v manželství, jsou některé anebo všechny tyto špatné vlohy odevzdány jejím dětem. Dostane-li jich některé takové množství, jaké bylo u jeho slabomyslného předka, bude toto dítě rovněž slabomyslné. Dostane-li dítě jen některé ze špatných vloh rodičů, mohou se u něho projevit třeba jenom některé z nežádoucích vlastností, které jsme uvedli; nebo může ojedinělá špatná vloh zůstat u dítěte skryta, takže se u něho samého neprojeví, ale může býti odevzdána jeho potomkům, u kterých pak se mohou některé z oněch špatných vlastností znova objeviti.

Je pravděpodobné, že asi u devíti desetin všech slabomyslných osob lze označiti jejich chorobu za dědičnou. V takových případech, jsou-li zde nějaké děti, budou některé z nich skutečně slabomyslné a kromě toho mnohem větší počet těchto dětí bude jeviti aspoň některé známky méněcennosti. Z toho plyne, že kdyby se všem slabomyslným zabránilo míti děti, znamenalo by to velký krok kupředu ve snaze o vymýcení těchto defektů v průběhu generací. Kromě toho by již žádné děti nebyly vydány křivdě, aby byly vychovány slabomyslnou matkou.

Nejsou-li slabomyslní podrobeni žádnému dozoru, mají obyčejně velké rodiny s mnoha dětmi. Je to proto, že mají malou schopnost mysliti do budoucna, neboli předvídati důsledky svého vlastního jednání. Nedomyslí si udržeti v paměti výstrahy, plynoucí z minulé zkušenosti, a jsou často v určitém směru zbaveni smyslu pro stud. Zkušenost, že se rychle rozmnožují, jsou-li ponecháni sami sobě, ukazuje, že je zvláště potřebí brániti, aby se stávali rodiči.

Pokud jde o způsob, jakým by mělo býti bráněno, aby slabomyslní měli děti, nutno míti na mysli, že někteří slabomyslní mívají silně vyvinuté sexuální impulsy, a stávají se veřejným nebezpečím, jsou-li ponecháni na svobodě. Jsou všichni neschopni, aby se o sebe náležitě starali bez cizí pomoci. Proto musí býti mnozí z těch, kteří nemají přirozených ochránců, posláni do ústavů; ve skutečnosti by bylo zapotřebí, aby ještě mnohem většímu počtu se dostalo ústavní péče než dosud. Je to také celkem nejlepší cesta, jak brániti jejich rozmnožování.

Musíme-li ovšem někoho zavřítí v nějakém ústavu, je to vždy velmi nepříjemné, neboť všichni jsme obhájci osobní svobody. Ale můžeme nazvat slabomyslnou osobu „svobodnou“ i když žije na svobodě mimo ústav? Dítě, které je tak nešťastné, je předmětem posměchu uličníků, a když vyrůstá, nepovažují je jeho vrstevníci nikdy za rovnocenné. Je to nějaká svoboda? Je-li posláno do ústavu, je po prvé v svém životě ve společnosti sobě rovných; zpravidla se zde jeho život stane šťastnějším, než na svobodě. Ti, kteří navštěvují tyto ústavy a všímají si výrazu jejich chovanců, uvědomují si, že obyčejně není důvodu, proč by je bylo třeba litovati pro jejich nesvobodu v které jsou spokojeni. Je pravda, že někteří z nich přece jen zde trpí, ale není jich mnoho. V takových ústavech se mohou slabomyslní naučiti lépe než kdekoli jinde vyplňovati svůj čas užitečným a ne nepříjemným zaměstnáním, a proto jsou-li posláni do ústavu, je to obyčejně to nejlepší, co je možno pro ně učinit.

Nejsou-li rodiče takových dětí sami slabomyslní, nebo nežijí-li necivilizovaným životem, anebo je-li možno nalézt vhodného opatrovníky, tu je často dobře, ponechat slabomyslné pod dohledem na svobodě. Téměř

ve všech případech je nutno míti na mysli, že by mohli míti nemanželské děti; toto nebezpečí však lze předejít, jak jsme vyložili v minulé kapitole, sterilisací. Toto opatření k zneplodnění slabomyslných bylo nepochybně odsuzováno z důvodů, o kterých budeme nyní uvažovati.

Na první pohled se zdá, že sterilisace slabomyslných a pak ponechání ich samým sobě by bylo nejlacinějším způsobem, jak by bylo lze s nimi zacházeti. A vyskytly se obavy, že by se místní úřady často spokojovaly jen s tímto opatřením. Je jisté, že náležité ubytování a péče o všechny slabomyslné by byly velmi nákladné. Ale každý jiný způsob zacházení s nimi by byl často krutý a v některých případech by znamenal také veřejné nebezpečí. Mimo to náklady na chování všech slabomyslných v ústavech by nemusily býti tak velké, jak se zdá na papíře, neboť proti nákladům, které takto vznikají, je nutno vždycky uvést velké výdaje, které by jinak připadly na soukromé osoby, a dále zvýšené veřejné výdaje na vězení, chudobince a nemocnice, do kterých se mnozí ze slabomyslných nutně dostávají, nejsou-li drženi v jiných ústavech. A konečně může slabomyslný přispěti na své zaopatření výtěžkem vlastní práce spíše, je-li v ústavu než na svobodě. Místní úřady by se brzy naučily oceňovati tyto věci; a mělo by se jim důvěřovati, že, pokud jde o sterilisaci, budou pracovati stejně pro veřejný zájem jako v mnohých jiných záležitostech. Kdyby se ukázalo, že jim nelze v této věci důvěřovat, bylo by nutno odejmouti toto zplnomocnění.

Jinou námitkou, která se uvádívá proti sterilisaci, jest, že by se jí usnadňovaly mimomanželské styky. Proto by mělo jistě býti postaráno o to, aby bylo možno takovou slabomyslnou osobu znova poslati do ústavu, kdyby byly podány neuspokojivé zprávy o jejím chování. Kdyby bylo postaráno o dobře organisovaný dozor, sterilisace by sotva zvýšila nebezpečí plynoucí z těchto okolností. Jen zkušenost může ukázati, kolika osobám by bylo lze povolit větší svobodu proto, že byly sterilisovány, neboť po této stránce dosud není jistoty. Ale i kdyby bylo možno jen v málo případech přispěti k zvýšení osobního štěstí, stojí to za to, aby-chom o to usilovali.

Manželství je někdy nejlepším zaopatřením pro slabomyslné mírného stupně a rozhodně by bylo po jejich sterilisaci zcela neškodné pro populaci. Bez tohoto opatření však manželství skutečně duševně vadných lidí zvyšuje velmi nesnáze, které vznikají z nutnosti brániti rodičovství, a proto by mělo býti zakázáno kromě případů, kdy z nějakých jiných důvodů je jisto, že nemohou míti dětí.

Celkem tedy je nejvýhodnější, aby byli slabomyslní posíláni do ústavů, nebo aby byli někteří pod dozorem na svobodě; při tom je zapotřebí

vždy dbáti, aby bylo bráněno jejich rozmnožování. Tím by se dosáhlo pomalého, ale trvalého úbytku jak této obtížné duševní vady samé, tak také mnohého jiného zla, které je s ní spojeno.

Anglické zákony o duševně vadných byly určeny hlavně na ochranu všech duševně vadných osob, ale měly také blahodárný účinek na zmenšení jejich rozmnožování. Třebaže nejsou dokonalé, vykonaly mnoho dobrého v některých okrscích, jinde však nebyly správně prováděny. Z čísel, která byla uvedena, je snadno si učiniti představu o množství duševně vadných osob v určité zemi nebo okrsku. Bylo by zapotřebí působiti na zástupce jednotlivých krajů, aby věnovali pozornost této věci, kterou lze jednak prospěti slabomyslným samým, jednak také pracovati o budoucí blaho země.

Kapitola XI.

NEPOLEPŠITELNÍ ZLOČINCI.

Tři příčiny činí člověka náchylným ke zločinu. Předně je to špatné prostředí, v kterém vyrostl, dále časté pokušení k zločinu a konečně špatné vrozené vlastnosti. Je naší povinností, abychom se snažili se všech sil o zeslabení všech těchto tří příčin.

Snahy o odstraňování špatných vlivů prostředí nebo o zmenšení pokušení k zločinu, kterému je individuum vydáno, nenáleží v obor eugeniky. Nejsou sice méně důležité, ale nebudeme o nich jednat v knize o eugenicě.

Je arci pravda, že prakticky je téměř nemožno rozeznati od sebe vlivy uvedených tří příčin zločinu. Bylo bezpečně prokázáno, že u syna zločincova je desetkrát větší pravděpodobnost, že se rovněž dopustí nějakého zločinu, nežli u dítěte zachovalých rodičů. Podle dnešních vědomostí však nemůžeme si tento fakt rozdělit tak, abychom zjistili, kolik z něho připadá na špatnou výchovu, kolik na příležitost k zločinu, s kterou se člověk v životě setkává, a kolik na vrozené špatné sklony. Můžeme však přesto z tohoto faktu usouditi, že kdyby zločinci měli méně dětí, bylo by v příštích generacích méně zločinnosti.

Uvažujme, jak se člověk stává zločincem a tím se vyřazuje z ostatní společnosti. Hoch, který byl vychován ve velmi špatném prostředí, nebo který má velmi špatné vrozené vlastnosti, nebo obojí, sejde na scestí téměř vždy. Jiný hoch, který má buďto lepší výchovu nebo lepší vrozené

sklony, dopustí se svého prvního přestupku jen tehdy, bude-li vydán nějakému bezprostřednímu pokušení: ukáže-li mu na příklad nějaký člen rodiny, jak si může pomoci z tísně nějakou malou krádeží, při které je velmi malé nebezpečí. Bude-li či nebude-li dráha zločinu nastoupena, o tom rozhodne vliv těchto škodlivých příčin dohromady. Zločinec je člověk zcela podobný ostatním občanům, od nichž se liší jenom stupněm svých sklonnů nebo jen svým osudem.

Někteří se domnívají, že vrozené sklony není třeba bráti v úvahu, nýbrž že je třeba soustřediti veškeru pozornost jednak na prostředí, v kterém je dítě vychovááno, jednak na okolí, v kterém žije člověk později v životě. Ti, kteří pohlíží na věc tímto způsobem, jsou přesvědčeni, že kdyby byly všechny děti odstraněny ze špatného prostředí, všechny následky plynoucí ze špatného prostředí by tím byly smazány. Jeden z důsledků takového opatření se však všeobecně přehlíží, že by totiž tím vznikalo v těchto vrstvách větší počet dětí než dosud, a to z několika příčin. Jak užívání preventivních prostředků, tak i odehnání plodu se užívá proto, že rodina je již dosti velká. Kdyby bylo nějaké dítě z rodiny odebráno, udělalo by se tím místo pro jiné a tím by se v těchto rodinách rodilo ještě více dětí než dosud. Také úmrtnost dětí by se zmenšila, protože by se jednotlivým dětem mohlo dostat větší péče, když by jich bylo v rodině méně. To by byl sám o sobě dobrý výsledek, ale v celku to znamená, že kdyby se ze zaostalých rodin děti odebíraly, počet dětí, které by v tomto prostředí vznikaly, by vzrůstal. I z toho vidíme, že není možno bráti děti od jejich rodičů, třeba by tito rodiče byli sebe méně vyhovující, neboť bychom tím současně s určitým dobrem působili též zlo.

Kromě toho však nelze popřít, že mnohé vrozené vlastnosti, které činí jednotlivce náchylnějším k zločinu, jsou odevzdávány rodiči na potomky. Nikdo, kdo studoval tuto otázku, nepopře, že to platí o slabomyslnosti. A vyšetřujeme-li zločince, vždycky se zjistí mezi nimi určitý počet slabomyslných. Není dosud jednotného názoru na to, jak veliké je procento těchto slabomyslných v celkovém počtu zločinců. Podle statistik v Americe je zde toto procento mnohem vyšší nežli v Anglii, protože se tam zahrnují pod pojem slabomyslnosti také četné poměrně mírné duševní úchyly. Rozhodně však připouštějí i angličtí znalci, že kromě vysloveně slabomyslných je nutno mnoho mladistvých zločinců označiti jako duševně ne zcela normální. Všechny tyto duševní poruchy však, ať už těžké nebo lehčí, jsou často dědičné a přenášejí se na další generace. Proti zlým následkům, plynoucím z takových špatných vloh, lze mnoho vykonati; ale vždy je to sála, s kterou je nutno v životě takového dítěte počítati.

Bylo by ideální, kdyby každá mladistvá osoba, obžalovaná ze zločinu,

byla nejdříve zkoumána co do svých duševních schopností, nežli bude postavena před soud. U osob, které by byly zjištěny jako určitě slabomyslné, by mělo býti vydáno o tom osvědčení a trestní řízení proti nim zastaveno. Tu je reforma velmi nutná. Lehčí případy duševních poruch jsou obtížnějším a možná i důležitějším problémem, který však dosud nejsme s to řešiti.

Naznačili jsme, že schopnost člověka bojovati proti svým špatným sklonům je velmi omezená; tento názor se ovšem mnohým nelíbí, avšak je nutno dívat se skutečnosti přímo do tváře. Chlapec z velmi špatného prostředí se dopustí přečinu, pro který není omluvy, a proto je poslán do polepšovny, kde se mu dostane náležité péče. Jiný hoch nepodlehne tak snadno, ale přece, když je trochu starší a více vydán pokušení, stane se také zločincem. Předpokládejme s těmi, kdo připisují veškerý vliv jediné vlivům prostředí, že domov tohoto druhého hochy byl rovněž špatný, třebaže ne tak špatný jako u prvního chlapce. Tento druhý chlapec zůstal tedy déle v svém špatném prostředí a jen kratší dobu se mu dostalo výchovy v polepšovně. Nechme nyní obhájce teorie o všemocném vlivu prostředí uvažovati, u kterého z obou chlapců je větší pravděpodobnost, že se dopustí nového zločinu, až budou propuštěni z polepšovny.

Skutečnost ukazuje, že právě hoši, kteří ztrávili nejdelší dobu v polepšovně, se nejčastěji stávají nepolepšitelnými zločinci. Posuzujeme-li tuto skutečnost správně, nelze z toho soudit že by snad výchovný systém v polepšovňách byl špatný. Tento úkaz se vysvětluje tím, že právě děti s nejhoršími vrozenými vlastnostmi se dopouštějí přečinů již v útlejším věku. Dostane se jim tím sice lepšího výcviku v polepšovně; jakmile však jsou propuštěni, jejich vrozené zlé sklony se přihlásí k slovu a brzy je zavedou na zločinnou dráhu. Není pochyby, že mnozí z těch, kteří byli svedeni na scestí špatným příkladem, mohou býti a také bývají napraveni náležitou péčí a výchovou; tato skutečnost dostatečně ospravedlňuje existenci zvláštních ústavů pro tento účel. Ale zároveň zde máme důkaz nepopíratelné existence dědičných vloh, které disponují ke zločinnosti.

Zločinci s nejhoršími vrozenými sklony poškozují budoucí pokolení nejvíce tím, mají-li děti. Mělo by tedy býti co nejbezpečněji zjištěno, které skupiny zločinců mají nejhorší dědičné vlohy. K nejtěžším trestům bývají často odsouzeni lidé, kteří se dopustili zločinů, které vyžadovaly při nejmenším určité obratnosti, inteligence a odvahy. Habituelní zločinci, kteří se dopouštějí velmi mnoha menších přestupků zákona, potřebovali jen dosti odvahy k tomu, aby riskovali malý trest a ztrátu cti, která je spojena s odsouzením. Kromě toho vidíme, že jsou zpravidla velmi tupí, často líní, zlomyslní, bezmyšlenkovití a také tělesně méněcenní. Propadají zlo-

činectví velmi mládi a jejich počet je mnohem větší nežli skutečných těžkých zločinců. Z těchto všech důvodů je nutno právě habituelnímu zločinci, to jest osobě, která se dopouští velmi mnoha drobných přestupků, věnovati největší pozornost, když uvažujeme o tom, jak by bylo možno zmenšiti zločinnost v budoucnosti.

Vidíme tedy, že je rozhodně žádoucí, aby habituelní zločinci měli málo dětí. Ale jak toho můžeme dosáhnouti, chceme-li zároveň poskytnouti všem, kdož se provinili podlehnuvše svodům špatného okolí, možnosti, aby se znova postavili na vlastní nohy? Všeobecně se dnes připouští, že vězení není s to, aby napravilo trestance, neboť čím častěji je někdo trestán, tím větší je pravděpodobnost, že se dopustí nového poklesku. Krátké tresty kromě toho nijak nemohou působiti na zmenšení počtu dětí v rodině trestancově. Bylo by nejlépe, kdyby byla pro habituelní zločince zavedeno trojí postupné opatření, z nichž každé by sledovalo poněkud jiný cíl.

Účelem první části, která by nastupovala ihned po prvním přestupku, by bylo paralysovati vlivy špatného prostředí. Mladistvý provinilec, kdyby nebyl propuštěn na svobodu pod úřední dohled, měl by býti ihned poslán do nějakého ústavu k převýchově, kde by měl setrvati tak dlouho, dokud by bylo možno z toho očekávati nějaký prospěch. Život v těchto ústavech by měl býti učiněn spíše příjemným nežli protivným; neboť tím by se zmenšil odpor proti takovému omezení svobody. Jistě by byli mnozí zachráněni a bylo by tak možno vykonati mnoho dobra. Byly by ovšem také časté neúspěchy, neboť ani nejlepší škola nedovede přemoci vrozenou tupost.

V druhém stadiu by mělo býti účelem odstrašiti mladistvé provinilce před novým konfliktem se zákony. Ti, kterým se dostalo přiměřené výchovy v polepšovně, měli by býti při novém poklesku potrestáni krátkým, ale ostrým vězením. Trest by měl býti dostatečně nepříjemný, aby byl obáván, neboť tak by mohl míti odstrašující vliv aspoň na některé z provinilců. Ti, kteří mají velmi špatné sklony, přijdou bohužel vždy čas od času znova do vězení, a byli-li již odsouzeni čtyřikrát nebo pětkrát, tu každé nové propuštění znamená prakticky nový zločin. Tu má veřejnost právo vyžadovati přiměřené ochrany jak proti tomu, aby byla poškozována vlastními činy takového individua, tak proti společenské nákaze, kterou zločinec kolem sebe šíří.

Teprve v navrhovaném třetím stadiu by bylo přikročeno k tomu, aby rodina takového nepolepšitelného provinilce byla omezována a do jisté míry uskutečňovány eugenické cíle. Kdyby bylo zřejmo, že další krátké uvěznění by nemělo výsledku, mělo by zníti každé nové odsouzení na

delší a delší dobu, až konečně by bylo přikročeno k trvalému uzavření. Takové dlouhé uvěznění by mělo opět být spíše mírné nežli zostřené. Habituelní zločinci v tomto stadiu zasluhují spíše politování nežli pokárání, neboť je zřejmo, že jsou to osoby, které nejsou schopny řádně žít.

Za tohoto trvalého uzavření by bylo možno čas od času za příznivých okolností povolovati krátké dovolené; v tomto případě by ovšem bylo nutno uvažovati o dobrovolné sterilisaci. Shrnujeme tedy, že by mělo být podniknuto všechno, aby mladistvému provinilci po prvním činu byla dána možnost vrátit se znova do počestné společnosti; k tomu by sloužilo podmíněčné propuštění pod dohledem a výchova v ústavech. Vězení neprospívá nikomu a nedovede ostrašiti ty, kteří mají vrozené špatné sklony. Krátké tresty jsou však užitečné po té stránce, že rychle roztrídí beznadějně případy od ostatních. Svoboda jest jedinou spolehlivou zkouškou schopnosti žít na svobodě; jestliže však tato zkouška často selže, je nutno popřáti sluchu volání veřejnosti o ochranu. Pak je nutno zavést dlouhé doby uzavření, kde však nelze nic získati přílišnou přísností. Takovéto opatření by způsobilo, že by se v zločinném prostředí rodilo méně dětí, a tím by byl již učiněn krok k umenšení zločinnosti v příštích generacích. Různých špatných vlastností, které jdou zároveň se zločinností, by rovněž ubylo, jako slabomyslnosti, pohlavní nekázně, povahové nestálosti, epilepsie, alkoholismu a také tělesné méněcennosti a nevykonnosti. Nejpotřebnější reformy jsou opatření navrhovaná pro druhé a třetí stadium jednání s habituelními provinilci.

Později budeme uvažovati o otázce, zdali se lidské plémě zlepšuje či zhoršuje. V této souvislosti se arci tážeme, co nám může pověděti statistika zločinnosti. Dnes je celkem méně osob posíláno do vězení; ale to může být způsobeno jen tím, že byly přijaty moudřejší metody pro zacházení s mladistvými provinilci. Statistika však ukazuje, že počet vážnějších zločinů policií hlášených od r. 1913 vzrostl. Ale i tato skutečnost může být kromě jiných okolností vykládána částečně také tím, že nyní jsou tresty mírnější, a proto méně obávané. Je možný vzrůst zločinnosti, aniž jest nutno předpokládati zhoršování vrozených vlastností národa. Nynější statistiky zločinnosti nás tedy mohou jen málo poučiti zda se národ zlepšuje či zhoršuje v svých vrozených vlastnostech.

KDO PLATÍ NÁKLADY?

V předchozích kapitolách jsme jednali o zločinných individuích, o choromyslných, duševně vadných a všech, kteří trpí vážnými dědičnými chorobami. Tyto osoby, které můžeme označiti jako neschopné, není nesnadno rozlišiti od ostatní společnosti.

Tito neschopní ukládají těžké břemeno výdajů svým spoluobčanům; tyto výdaje vznikají různými způsoby, kterých si veřejnost často ani neuvědomuje. Že péče o tuto třídu lidí vyžaduje velkých veřejných výdajů, pochopí každý. Jsou to veřejné náklady, které vznikají pobytem těchto osob v trestnicích, chudobincích, nemocnicích, ústavech pro choromyslné, slabomyslné a jiné duševně vadné, spolu se všemi veřejnými službami, kterých si tyto ústavy vyžadují; dále náklady na jejich stavby a udržování a konečně výdaje na podpory pro méněcenné osoby, žijící mimo ústavy. Ve veřejných službách je zaměstnáno mnoho soudců, veřejných úředníků, personálu trestnic, lékařů, ošetřovatelek, učitelů výpomocných škol a mnoho různých jiných druhů zaměstnanců, jejichž služeb bychom z velké části nepotřebovali, kdyby nebylo zmíněných vadných osob. Je nesnadno přesně odhadnouti celý tento náklad, avšak je to jistě ohromná částka.

Velký počet neschopných je mimo to těžkým břemenem soukromých osob; náklady na vydržování duševně vadných, choromyslných a nemocných doma nebo v soukromých ústavech jsou neobyčejně vysoké.

Je tedy zřejmé, že by bylo ohromným ziskem pro stát, kdyby všichni mohli býti nahrazeni plně výkonnými občany; uvidíme pak, že jsou ještě důležitější důvody, které vedou k témuž závěru. Nežli budeme o nich uvažovati, musíme si v této souvislosti všimnouti ještě jedné třídy lidí, kterou lze méně snadno rozlišiti od ostatních občanů. Do této třídy náleží všichni, kteří vůbec nechtí anebo nejsou schopni si vydělávati takovou mzdu, jaká je všeobecně považována za nezbytně nutnou k uhájení živobytí. Tyto lidi můžeme nazvati méněcennými a mzdu, o níž jsme mluvili, mzdou minimální.

Sem náleží tupí, bezstarostní, nevýkonní, neovladatelní, leniví, pijani ze zvyku, dále tělesně příliš slabí nebo choří, kteří nemohou vykonávati řádnou práci. Tito lidé zvyšují veřejné výdaje stejným způsobem jako neschopní, neboť často přicházejí do veřejných ústavů nebo jsou odkázáni na veřejné podpory. A těchto lidí je tolik, že zisk, který by vznikl, kdyby jich nebylo, byl by snad ještě větší, než u zmíněných již neschopných.

Občané si bohužel zřídka uvědomují, v jakých různých formách jsou postihováni daněmi, třebaže zámožní lidé nejsou v této věci obvykle na pochybách. Náklady na chudinskou péči jsou zpravidla zahrnuty v obecních dávkách a zvýšení těchto dávek si vynucuje zvyšování poplatků, které musí platit dokonce i ten nejchudší, jako na př. nájemné. Každý občan platí ve skutečnosti daň, kdykoli vypije sklenici piva, šálek čaje, nebo vykouří dýmku tabáku. Zdanění, způsobené neproduktivními výdaji, zatěžuje obchod celé země tak, že působí zdražení veškerých druhů zboží. Viděli jsme, že snížení počtu neschopných a méněcenných by snížilo veřejné výdaje; vidíme dále, že by z toho vznikly tyto výhody: snížení daní, uvolnění velkých částek veřejných peněz pro jiné účely, jako na př. na výchovu, knihovny, cesty, veřejnou bezpečnost, vědeckou práci a pod.; konečně i zmenšení drahoty.

Uvažující o daních, nezapomínejme však na četné jiné škody, které působí neschopní a méněcenní. Zaměstnavatelé, veřejní i soukromí, jsou často nuceni oceňovati tolíko práci vykonanou celou skupinou zaměstnanců a nemohou přihlížeti k individuálnímu výkonu; tím se snižuje mzda lepších dělníků, kteří jsou nuceni pracovati v jedné skupině s nedbalci nebo jinými méněcennými individui. Platí-li však zaměstnavatel dobré mzdy všem, odškodňuje se za špatnou práci méněcenných zvýšením ceny výrobku. Obchodníci jsou téměř nuceni zvýšiti cenu zboží o určitou částku na krytí nedobytných dluhů, které u nich nadělají méněcenní. Když se člověk pojišťuje proti jakékoli příhodě, ať už pojištění proti nezaměstnanosti, ohni, pro stáří nebo na pohřebné a podobně, platil by menší příspěvky, kdyby se pojišťovny nemusely kryti proti ztrátám, které vznikají z jednání s podvodníky, chorobnými lidmi a nedbalci. Povinné veřejné služby, jako úřad porotců nebo národní obrana, by byly méně obtížné, kdyby každý povolaný člověk byl schopen a ochoten sloužit. Konečně musíme vzíti v úvahu také škody, které jsou způsobovány všem, ale především chudým lidem, činností nepolepšitelných zločinců. Krátce, hledáme-li dosti pečlivě, shledáme téměř všude finanční a hmotné škody, které jsou způsobovány neschopnými a méněcennými.

Nejdůležitější výhodou ze snížení počtu méněcenných by však bylo zmenšení škodlivých vlivů společenské nákazy, kterou způsobují. V této kapitole pojednáváme jen o břemenech finančních, ale je nutno zmíniti se také o tom, že povalečství a mnohé jiné špatné vlastnosti jsou velice nakažlivé. Hodnota práce, vykonané jakoukoli skupinou obyčejných občanů, by se určitě zvýšila, kdyby nikdo z nich nepřišel ani během pracovní doby ani mimo ni ve styk s méněcennými.

Neustále se tvrdí, že člověk potřebuje práce. Bylo by správnější, kdy-

bychom řekli, že člověk potřebuje mzdy, ještě lépe, že potřebuje zboží, které si může za svou mzdu opatřit. Někdy je lépe vypustiti peníze vůbec z uvažování a mysliti jen na životní potřeby neboli statky. „Statkem“ rozumíme zde všechno, co potřebujeme a co můžeme dostatí výměnou za peníze, různé služby v to počítajíc; tak na příklad návštěva lékaře je životní potřeba neboli statek.

Občané každé země vyrábějí, jako celek, ohromná množství životních potřeb, které jsou mezi ně rozdělovány. Není-li rozdělováno správně, je třeba v tom reforem. Z nutnosti těchto reforem vznikají četné, velmi obtížné otázky, které však nejsou předmětem této knihy. Chceme zde jen zdůrazniti, že nekonají-li někteří lidé řádně svou práci, celkové množství statků, které má býti rozděleno mezi všechny občany, se tím značně zmenšuje. Někteří z nás, anebo spíše všichni, jsme pak poškozeni tím, že se na nás dostane menší podíl životních potřeb, nežli nám patří. Povaleč poškozuje kromě sebe sama ještě mnoho jiných lidí.

Vidíme tedy, že kdyby všichni neschopní a méněcenní spolu se všemi úředníky a zaměstnanci, jejichž úkolem je na ně dozíratí, mohli vykonávatí produktivní práci a vyráběti užitečné statky, množství životních potřeb, které by bylo tím dáno k dispozici pro distribuci, by velice vzrostlo. Na příklad v Anglii je zaměstnáno asi 70.000 mužů u policie; a kdyby se sečetli všechen pracovní čas ztracený každoročně nemocnými osobami, které podléhají veřejnému pojištění, činilo by to 270.000 let. Vynecháme-li ve svých úvahách pojem peněz, snadno si uvědomíme, jak velký prospěch by plynul všem z jakéhokoli zmenšení počtu neschopných a méněcenných osob.

V naší době je stále určitý počet lidí buďto bez zaměstnání, nebo kteří pracují za mzdu, která nedosahuje minimální výše. Tento stav věcí je způsoben různými příčinami. Mnohé z těchto nezaměstnaných nebo málo vydělávajících osob by chtěly a dovedly vydělávati slušnou mzdu, kdyby se jim dostalo lepšího výcviku, anebo kdyby byly začaly žíti za příznivějších okolností; musí býti arci vykonáno všechno, co je možné, aby byly odstraněny tyto vady. Má-li však obchod a průmysl konjunkturu a není-li v krizi, tu většina těch, kteří nevydělávají slušnou mzdu, je v této situaci proto, že mají nějakou tělesnou, duševní nebo povahovou vadu a náleží vlastně do skupiny neschopných nebo méněcenných. Bylo by možno je stejným právem nazvati nezaměstnatelnými za minimální mzdu.

Viděli jsme již, že kdyby každý pracoval tolik, kolik může, bylo by množství zboží, které má býti rozděleno mezi všechny, co největší. Z tohoto důvodu, třebaže nikoli z důvodů jiných, by bylo výhodné, kdyby bylo neschopným a méněcenným umožněno konati aspoň takovou práci,

kerou dovedou. Poněvadž však nelze připustiti, aby žili necivilisovaným životem, nebylo by tím zabráněno, aby stát nebyl nucen téměř všechny tyto lidi podporovati. Není možnosti, jak zbaviti občany břemene, které způsobují neschopní a méněcenní, kromě možnosti zbaviti se jich vůbec. Nemůžeme se ovšem zbaviti těch, kteří nyní žijí mezi námi. Leč pohlížejíce do budoucna, musíme míti na mysli, že stejné plodí obyčejně stejné. Kdyby se nezaměstnatelní rozmnožovali méně nežli ostatní, tedy by se jejich množství do budoucna ponenáhlu zmenšovalo; a kdyby bylo méně nezaměstnatelných, znamenalo by to také méně nezaměstnaných. Do jaké míry se podaří zmenšiti nyní rodiny méněcenných, do té míry se přispěje ke zmenšení břemene, které bude ukládáno našim potomkům méněcennými, žijícími v jejich době. Běží tedy o to, zdali lze tu něco vykonati? K tomu se ještě vrátíme.

Mohlo by se nám vytknouti, že jsme dosud navrhovali jen prostředky, jak zmenšiti břemena, která tíží nás samy nebo hrozí našim potomkům, avšak kdybychom se dívali na věc se stanoviska neschopných a méněcenných samých, že bychom došli k jiným závěrům. To však není správné. Většina těchto ubožáků vede život plný utrpení, a kdyby bylo možno je nahraditi v příštích generacích zdravými a schopnými občany, nesmírné množství bídy a strastí by tím bylo odstraněno. A tato skutečnost je jedním z nejsilnějších důvodů, které mluví pro zmenšení jejich počtu.

Z uvedeného vyplývá, že kdykoli někdo přijímá svou mzdu, nebo si cokoli kupuje nebo platí za jakoukoli službu, vždycky je na tom o něco hůře, než by byl, kdyby nebylo neschopných a méněcenných v národě. Množství utrpení, které snášejí tito nešťastníci a pro ně mnozí jiní, je skutečně zarmucující. Kdyby si všichni lidé uvědomili, oč by byly všechny vrstvy národa lepší a šťastnější, kdyby byl počet těchto ubožáků zmenšen, pak by eugenika mohla splniti své poslání.

Kapitola XIII.

ZHORŠOVÁNÍ LIDSKÉHO RODU.

Tvrdíme-li, že neschopní a méněcenní skutečně v přítomné době velmi poškozují národ, mohl by se nás někdo otázati, proč není následky toho docela jasně vidět? Dnešní rodiny bydlí lépe, lépe se živí, mají lepší výchovu, více zábav a více pohodlí nežli ho měli lidé před sto lety. Proč nemáme doufati, že tato zlepšení budou pokračovat?

Na tuto otázku je nutno odpovědět.

Předně nelze přecházeti lehce přes to, co bylo řečeno o neschopných a méněcenných. Choromyslnosti, duševní vadnosti a zločinnosti pravděpodobně přibývá a v každém městě jsou dosud celé čtvrti bídných příbytků. I když přiznáme, že určitý pokrok existuje, je tomu tak jen v něčem. Můžeme se chlubit zlepšením zdraví a zvýšením pohodlí, ale za to vděčíme většinou vědeckým objevům, které učinilo jen několik málo jednotlivců. Náš hmotný pokrok se zastaví, nebudou-li se také v budoucnosti vyskytovat vynikající mužové v témž poměru jako v minulosti. Nebude-li udržena kvalita naší populace, přihlásí se na konec také úpadek našich různých vymožeností, a to nejdříve ve věcech, jichž si ceníme nejvýše. Zvýšený přepych, jejž vidíme všude kolem sebe, možná jen zakrývá skutečnost, že člověk sám ponenáhlu upadá. Právě pomalé a nepozorovatelné proměny se musíme nejvíce obávat. Při zkoumání tohoto problému musíme si všimati předně samého člověka. Lékařská věda vykonala mnoho v boji proti zárodkům, které vniknuvše do našeho těla způsobují neštovice, tyfus, záškrt a jiné ještě nebezpečnější nemoci. Ale co bylo vykonáno proti obtížím, jejichž příčina je v člověku samém? Velmi málo bylo dosaženo v boji proti duševním poruchám, rakovině, revmatismu, krátkozrakosti, hluchotě, zubnímu kazu. Při těchto chorobách se dosud většinou spíše uplatňuje chirurgie nežli ostatní lékařská věda. Ve školství a ve výchově bylo učiněno velmi mnoho také pro chudší vrstvy; je však možno říci, že by vrstvy, které po dlouhou dobu požívaly výhod dobré výchovy, byly nějak lepší nebo moudřejší? O tom pochybujeme. Je dnes stejné množství velkých mužů jako dříve? Odpověď na tuto otázku musíme ponechat každému čtenáři samému.

Nejdůležitější příčina k obavám však není to, co již nyní skutečně můžeme pozorovati, nýbrž to, o čem se musíme domnívat, že nutně nastává. Následující data objasní to, čemu říkáme diferenciální porodnost. V jedné studii o sčítání lidu v Anglii z r. 1911 bylo veškeré obyvatelstvo rozděleno na osm „sociálních tříd“, z nichž se tu zmíníme jenom o třech. První, „vyšší a střední třída“ je dostatečně charakterisována svým jménem; na její dolní hranici jsou zaměstnání příruční a pojišťovatelský agent. V této skupině bylo zjištěno, že na každých 100 rodin připadá 190 narozených dětí, z nichž v době sčítání žilo 168. V třetí z osmi tříd jsou „kvalifikovaní dělníci“; narodilo se tu 279 dětí ze 100 rodin; z nich dosud žilo 232. V páté třídě, „nekvalifikovaných dělníků“ bylo 337 narozených a 268 žijících dětí. Bylo tedy žijících dětí na 100 rodin v těchto třech skupinách: 168, 232 a 268. Je pravděpodobné, že porodnost od r. 1911 poklesla více u kvalifikovaných dělníků nežli u nekvalifikovaných. Z toho

je tedy viděti, že čím vyšší je mzda nebo příjem, tím nižší je porodnost. Jsou ovšem také výjimky, ale není jich tolik, aby bylo možno pochybovati o správnosti tohoto všeobecného pravidla.

Tento úkaz lze vyjádřiti také jiným způsobem. Tam, kde je přelidněnost, kde jsou zaměstnávány děti, kde není možno dosáhnouti duševního a mravního zušlechtění, kde mnoho dětí umírá — tam mají ženy nejvíce dětí. Dnes již ovšem vysoká dětská úmrtnost v chudých okresech nestačí vyvážit tuto vysokou porodnost, třebaže v minulosti tomu asi tak bylo. A dětská úmrtnost u chudiny stále ještě klesá; to působí obdivuhodné úsilí, které se tomuto oboru věnuje. Skupina necvičených dělníků se rozmnožuje stále rychleji ve srovnání se skupinou řemeslníků, vedoucích a všech, kteří mají vyšší mzdy.

K objasnění toho, co se zde děje, můžeme znova připomenouti srovnání s hracími kartami. Všimněme si předně, že jednotlivé rozdané partie nejsou ve dvou hrách za sebou nikdy stejné; a přece hra v karty jako celek zůstává nezměněna. Podobným způsobem se děje, že třebaže ve dvou po sobě následujících generacích se nikdy nenajdou ani dva jedinci, kteří by byli přesně stejní, přece jen skupina, ke které náleží, může zůstat jako celek naprosto nezměněna. To znamená, že zůstává naprosto stejná pravděpodobnost, s jakou se vyskytují jedinci nadprůměrní a podprůměrní. To je však jenom hrubá analogie a bude snad lépe všimnouti si samých faktů života. Člověk se vyvíjí ze zárodku, který obsahuje určité množství zárodečných vloh neboli génů. Vlastnosti vyvinutého člověka závisí do velké míry na jakosti těchto génů. Některé z nich jsou podmínkou vzniku dobrých vlastností; můžeme je tedy nazvati dobrými gény; jiné, které můžeme nazvati špatnými gény, mají opačný účinek. Tyto gény se vždy skládají ze dvou párových částí, jejichž jeden člen pochází od otce, druhý od matky. Nová generace vzniká spojením mužské a ženské zárodečné buňky. Tyto buňky při svém vzniku jaksi odhazují polovinu každého genu, vybranou podle pravidla náhody; a proto každá zárodečná buňka přináší jen polovinu všech génů, takže teprve po spojení obou zárodečných buněk má každá generace všechny gény opět ve dvojicích.

Náhodou se může státi, že se k sobě dostane výjimečně veliký počet dobrých génů v jednom zárodku, jako se stejnou náhodou může k sobě dostati výjimečně velký počet dobrých karet ve hře. Člověk, který se vyvine z takového zárodku, bude výjimečně inteligentní a schopný. Jestliže jeho rodiče byli pouhými dělníky, vyšine se asi nad svou vrstvu. Bude ztracen pro tuto skupinu a jeho dobré gény s ním. V dalších generacích nebudou tyto dobré gény vráceny v náležitém množství do téže skupiny a proto bude v budoucnosti vznik podobně vynikajících lidí v této skupině již

o něco méně pravděpodobný. Pokud bude tato skupina ztráceti takto své nejlepší lidi, bude se stále povlovně zhoršovat. Její celkový počet se nijak znatelně nezmění, protože tyto početně malé ztráty jsou nahrazeny její vysokou porodností.

Jestliže se tito nadaní jednotlivci ze skupiny nekvalifikovaných dělníků vřadí do skupiny cvičených řemeslníků, nebude tím tato třída rozmnožena o více, než kolik činí úbytek, vzniklý její menší porodností. Poměr mezi počtem nekvalifikovaných dělníků a cvičených řemeslníků může zůstat zachován. Ale jaký je jejich vzájemný poměr co do jakosti? Jednotlivci, přicházející z nižší vrstvy, sice přinášejí jisté množství dobrých vloh, které s počátku pomáhají udržovati vrstvu řemeslníků na určité vyšší úrovni; viděli jsme však, že vrstva, z které pocházejí tito příští jednotlivci, se průběhem doby postupně zhoršuje, takže se také ona vyšší vrstva, jimi doplňovaná, začne zhoršovat. Je pravděpodobné, že skupina řemeslníků vyniká vrozenými vlastnostmi nad skupinou necvičených dělníků; tímto pochodem se však obě skupiny začnou ponenáhlu zhoršovat s tím jediným rozdílem, že nižší skupina kráčí v čele tohoto poklesu a všechny ostatní vrstvy následují za ní.

Není pochyby, že by mělo býti každé místo obsazeno člověkem, který se pro ně nejlépe hodí, bez ohledu na to, jaký je jeho původ. Že nadaní lidé neustále stoupají po společenském žebříku, je nepochybně zcela správné. Nebezpečné však je, že s každou generací vznikají velké mezery v řadách středních a vyšších vrstev, neboť jejich rodiny nekonají svou povinnost v udržování počtu potomstva. Mezery v jejich řadách jsou vyplňovány přestupem ze společenských vrstev, které mají větší porodnost; ale tito příchozí, jakmile se vyšinou, začnou rovněž míti málo dětí. Podstatou nebezpečí je, že na dolním konci škály je velmi početná, na horním konci však velmi malá rodina.

Co zde bylo řečeno, zakládá se na předpokladu, že lidé zaujímající lépe placená postavení jsou, všeobecně řečeno, také schopnější, nežli ti, kteří měli menší úspěch. Všichni musíme připustiti, že se mnoha lidem nepodaří získati slušný výdělek předně proto, že jsou slabí, choří, duševně nemocní, že mají špatnou povahu, oddávají se opilství, jsou lehkomyšní nebo nepočetní. Proti tomu lze namítnouti, že také některé špatné vlastnosti jsou prospěšné pro dosažení úspěchu, jako lakomství, ctižádost, bezohlednost k jiným atd. Do jisté míry je to pravda, ale tyto špatné vlastnosti jsou daleko vyváženy dobrými vlastnostmi, které podmiňují mnohem více úspěch. Jsou to počestnost, píle, vytrvalost, střídmost, inteligence, smysl pro kamarádství, síla a dobré zdraví. Pozorujeme-li lidstvo v celku, vidíme, že člověk, který se domůže

úspěchu, má zpravidla také značnou převahu dobrých vlastností.

Je ovšem pravda, že mnoho dobrých míst se získává protekcí. Mnohá cenná práce je špatně placena a lidé často mají neúspěch jen proto, že neměli dobré příležitosti, nebo že se jim nedostalo náležitého vzdělání. To všechno jsou zla, proti kterým musíme bojovat a kterých musí ubývat se skutečným pokrokem civilisace. Trvalé zhoršování vrozených kvalit národa však by se jistě časem projevilo úpadkem naší civilisace a zne- možnilo by tím uskutečnění těchto našich nadějí v pokrok lidstva.

Zde se může zase naskytnout otázka, proč dosud nepozorujeme důsledků diferenciální porodnosti, jsou-li skutečně tak zlé. Je to proto, že příčiny tohoto neblahého děje, který se nyní odehrává, působí teprve poměrně krátkou dobu a že změna k horšímu se děje jen velmi zvolna. Ještě před sto lety bylo mnohem méně prostupu mezi jednotlivými společenskými vrstvami; bylo mnohem obtížnější překročit jejich hranice nežli dnes. V poslední době bylo naproti tomu poskytováním studijních podpor a stipendií i jinými prostředky vykonáno velmi mnoho, aby byli vybráni nejschopnější lidé i v nejchudších vrstvách a tím jim bylo umožněno vydělávati si lepší mzdy. Před 50 lety byly ještě řemeslnické a středostavovské rodiny větší, než jsou dnes; naproti tomu v nejchudších vrstvách řádila hrozná dětská úmrtnost. Menší rodiny, které dnes mají lidé poměrně slušně placení, ponechávají nyní více volného místa, které může býti vyplňováno odjinud; a k vyplnění tohoto místa je dnes pohotově více lidí, protože úmrtnost i mezi chudinou je snížena. Stojíme tváří v tvář proti novému a hrozivému stavu věcí; tento stav je tak nový, že dosud nejsou jasně viditelné žádné známky škod, které jsou tímto procesem způsobovány.

Vidíme, že minulost nám dává výstrahu velmi zřetelnou, neboť kdykoli se v minulosti civilisace velmi hýřivě rozvinula, následoval brzký úpadek. Příznakem tohoto úpadku byl nedostatek velkých mužů. Staří Řekové vydali na počátku své historie větší počet geniálních lidí než kterýkoli jiný národ v průběhu posledních dvou tisíc let. Egypťané i Římané založili velké civilisace, které zmizely. V těchto zemích, stejně jako jinde, rozmařilost byla sledována vnitřními rozbroji, které způsobily, že cizí nepřátelské útoky již nemohly býti odraženy; následovalo pak období správně označené jako věk temna. Jedna z příčin úpadku, která působí nyní, působila určitě i tehdy: je to nízká porodnost mezi vyššími vrstvami a velká mezi nižšími. Jistě zde byly ještě jiné příčiny, které způsobily úpadek starého Říma, budeme-li však k tomuto procesu nečinně přihlížeti, hrozí nám podobný osud.

Chceme-li udržeti čest a vážnost naší civilisace do daleké budoucnosti

je nutno zvýšiti porodnost tam, kde je dnes mnohdy nízká, a snížiti ji tam, kde je často příliš vysoká. Rozvážné uskutečnění tohoto programu je hlavním cílem eugeniky.

Kapitola XIV.

EUGENIKA V BUDOUCNOSTI.

Všichni jsme značně poškozováni tím, že se v národě vyskytují neschopní a méněcenní. Budou-li míti lidé, náležící do těchto skupin, velké rodiny, bude se zatížení jimi způsobené v průběhu generací ponenáhlu stupňovati. A je nejvýš pravděpodobné, že tento děj je příčinou zhoršování plemene, které pokračuje sice velmi pomalu, ale trvale. To vše musíme považovati za prokázáno; zbývá nyní otázka, co lze vykonati pro ochranu národa před tímto zákeřným nebezpečím.

Předně se tážeme, jak lze vybrati jednotlivce, kteří by měli míti málo dětí, nebo vůbec žádné? Na tuto otázku jsme již odpověděli, pokud jde o choromyslné, duševně vadné, zločince a lidi trpící různými dědičnými nemocemi. Kdyby bylo možno rozmnožování těchto skupin lidí zcela zabrániti, ubývalo by ponenáhlu nejenom v budoucnosti jednotlivých těchto obtíží, nýbrž velmi pravděpodobně by tím bylo mnoho vykonáno i pro všeobecné zlepšení populace. Ale je nutno míti na mysli možnost, že jsou zde v činnosti ještě jiné děje, které by více než vyvážily tyto příznivé účinky. Užijme ještě jednou příkladu s kartami: odložíme-li kombinace, obsahující mnoho špatných karet — které nám představují vlohy špatných vlastností — a nerozdáváme je dále, bude zbytek hry jako celek poměrně bohatší na dobré karty, odkládáme-li však současně některé vyšší karty — které nám představují vlohy dobrých vlastností, jaké mají lidé skutečně pro národ užiteční — je zřejmo, že účinek odkládání špatných hodnot je tím zmařen. Vyřaditi neschopné, byť bylo sebe prospěšnější, samo o sobě nestačí zabrániti úpadku plemene.

Je pravděpodobné, že největší nebezpečí pro budoucí pokolení je v tom, co se nyní děje v širokých vrstvách národa. Signálem značícím nebezpečí jsou velké rodiny, které plodí nyní tak často občané méně užiteční, a nepatrné rodiny mnohých z těch, na nichž je závislá prosperita národa. Je dokonce důležitější všimati si třídy méněcenných nežli zcela neschopných.

Kdo však jsou tito méněcenní? Je to vlastně velmi neurčité označení.

Představíme-li si stálé zlepšování lidského rodu, které by pokračovalo po mnoho věků — a nepochybujeme o tom, že takový pokrok je rozhodně možný — pak by nadprůměrní jedné generace byli pravděpodobně méněcennými v generacích následujících. Můžeme tedy doufat, že průběhem doby budou kladeny stále vyšší a vyšší požadavky při výběru osob, které by se neměly stát rodiči. Pro přítomnost může být hranice, kterou stanovíme mezi žádoucími a nežádoucími rodiči, určena toliko čistě praktickými ohledy na to, co je možné a co nikoli.

Uvažujeme-li o nutnosti určitých opatření na zmenšení plodnosti méněcenných — nehledě k pouhému přesvědčování — shledáváme, že jsou zde dvě skupiny osob, jimž nutno předně věnovati pozornost. V první skupině jsou lidé, žijící necivilisovaným životem v našem prostředí; v druhé ti, kteří po většinu svého života jsou odkázáni na různé druhy podpor z veřejných prostředků. Uvažujme nejdříve o této druhé skupině, kterou můžeme souborně označiti názvem osob závislých, čím je odlišujeme od ostatních opravdu nezávislých občanů.

Napřed však se krátce zmíníme o některých všeobecných otázkách. Jaký vliv mají veřejné podpory na velikost rodin, které jsou takto podporovány? Není pochyby, že jsou některé osoby, které po této stránce jednájí docela živočišně, jsouce zcela neschopny v otázce rodičovství pomýšleti na budoucnost. U takových individuí nepůsobí veřejná podpora na velikost rodiny ani v jednom ani v druhém směru. Většina těchto politováníhodných tvorů však jsou slabomyslní a z tohoto jediného důvodu by neměli mítí dětí vůbec.

Bylo dále řečeno, že jsou osoby, které byly vlivem svého prostředí tak zbídačeny, že nedovedou již vůbec pomýšleti na budoucnost a jednájí jen pod vlivem okamžitých impulsů. Tvrdí se pak, že všichni takoví lidé by se příslušnou veřejnou podporou stali méně nerozvážnými a měli by proto také méně dětí. Možná, že jsou takoví lidé, ale je jich jistě velmi málo, poněvadž se s nimi zřídka kdy setkáváme.

Většina našeho obyvatelstva však jistě není ani čistě animální, ani docela lehkomyšlná; a právě k této většině musíme přihlížeti, uvažujeme-li o programu naší sociální politiky. Kdyby bylo známo, že každé další dítě bude znamenati určitou veřejnou podporu, jistě by se všem obyčejným občanůmjevilo rodičovství méně obtížným. Můžeme tedy souditi, že každá veřejná podpora, která by byla závislá na počtu dětí, by všeobecně podporovala vzrůst rodin. Chudinské podpory, jiné nežli pro stáří, podpory v nezaměstnanosti, pokud nejsou částí určitého systému pojištění, vyživovací a ošacovací podpory pro děti, jistě by měly za následek zvýšení plodnosti.

Avšak pro veřejné podpory musí se zvýšiti daňové zatížení všech nezávislých občanů a vzrůstající zdanění má zase za následek snížení počtu dětí v rodinách, které jsou takto postiženy.

Předchozí úvahy ukazují, že podpory, které zmírňují strádání těchto ubohých rodin, způsobují, že počet těchto závislých osob v dalších generacích vzroste. Veškeré tyto podpory, veřejné i soukromé, můžeme nazvat lidumilstvím; vidíme však, že toto lidumilství vlastně bojuje proti svým vlastním cílům. Nicméně se těmto ušlechtilým snahám o zmírnění lidského utrpení nesmí nic stavěti v cestu. Co je třeba hledati, jest nějaký způsob, jak vyvážit ty následky lidumilnosti, které by mohly býti škodlivé.

Jinou všeobecnou otázkou, kterou se musíme zabývat, jest, zdali má vůbec každá lidská dvojice právo, aby za každých okolností přiváděla na svět potomky. Nejdříve jest arci vyložiti, jaký je význam slova „právo“. Tvrdí-li někdo, že má právo, aby byl živ do osmdesáti let, je to nesmysl, protože nelze nijak dosáhnouti toho, aby se všichni lidé dožili tohoto věku. Řekne-li někdo, že má právo hlasovati při určitých volbách, znamená to, že se vláda musí postarati o to, aby mu byla dána možnost při těchto volbách odevzdati svůj hlas. Právo nějaké osoby vždycky znamená nějaký závazek pro jinou osobu nebo několik osob. A teprve když uvažujeme o té stránce věci, kde je ukládán nějaký závazek, můžeme si tuto otázku objasnit.

Jde-li o neomezené právo k rozmnožování, znamenalo by to, že je stát povinen dbáti, aby každá dvojice mohla vždycky zploditi tolik dětí, kolik je jí libo. Ale stát se nestará o tuto věc na př. u osob, které jsou zavřeny v trestnicích nebo v jiných ústavech. A jistě by stát neměl usnadňovati vznik takových potomků, u nichž by bylo pravděpodobné, že budou míti škodlivý vliv na všechny příští generace. Právo na rozmnožování nemůže býti neomezené.

Jsou však ještě jiná práva, která musíme míti na mysli. Všeobecně je uznáno, že všichni lidé mají právo na život. Je-li tomu tak, tedy každé dítě musí býti alespoň udrženo na živu, a je-li potřebí, třeba veřejným přispěním. Kdyby se tu nepodnikalo nic více, tedy, jak jsme viděli, měla by taková podpora za následek, že by méněcenní byli podněcováni, aby měli více dětí. Z tohoto důvodu by měl stát právem doprovázeti veřejnou podporu určitými podmínkami stran dalšího plození dětí.

Vrátíme-li se tedy k omezování velikosti rodin těch osob, které jsme nazvali „závislými“, vidíme, že tyto osoby nemají neomezeného práva na rodičovství. Stát má tedy právo zabrániti neustálému poškozování populace, které plyne z toho, že tato skupina osob má velké rodiny. Ale jak se to má státi? Bylo by stejně nežádoucí, jako nemožné, dosíci omezení

počtu dětí u tak veliké skupiny nějakou formou donucovací. Nebylo by však nemožné varovati všechny, kdo po dlouhou dobu byli nuceni přijímati veřejnou podporu, že by již neměli mít děti. Taková výstraha by ovšem byla zbytečná tam, kde by bylo jisto, že další plození je nemožné. Kdyby někdo z varovaných neuposlechl výstrahy a měl přece jen další děti, mohla by býti veřejná podpora snížena, nebo udílěna jen v ústavech, kde by další rodičovství bylo znemožněno. To by způsobilo, že by jiní byli odstrašeni od neuposlechnutí takové výstrahy. Dokud však nebude získáno porozumění pro eugenické problémy, bude zbytečné podrobněji jednati o těchto otázkách, neboť jim do té doby bude chyběti nutná podpora veřejného mínění.

Druhá skupina osob, kterým je nutno věnovati pozornost po stránce eugenické, jsou lidé, žijící necivilisovaným životem v civilisovaných krajích. Mnozí z nich určitě požívají v delších obdobích různé veřejné podpory, a proto platí pro ně totéž, co bylo řečeno při úvaze o lidech závislých. Nejnesnadnějším problémem jsou však lidé, kteří žijí mezi námi necivilisovaným, třebaže nezávislým životem. Mnozí z nich žijí v přeplněných brlozích, nebo neposílají svých dětí do školy. Rozhodně by však mohli býti také varováni, aby neměli několik dětí. A mohli by býti upozorněni, že neuposlechnou-li, bude trváno na přesném plnění zákonů o přeplňování bytů a o povinné školní docházce, které jsou v těchto případech často jen mrtvou literou.

Viděli jsme, že by bylo možno najíti metody, jak zmenšiti velikost rodin u méněcenných a tak přispěti k zlepšení plemene. Nynější stav veřejného mínění však činí v přítomné době všechna podobná opatření, o kterých zde byla zmínka, téměř neproveditelnými. Až bude jednou uznáno, že si osud příštích generací vyžaduje naší bezprostřední pozornosti, pak snad bude možno něco z těchto požadavků uskutečniti. Nebude-li však po této stránce nikdy nic podniknuto, pak je jisté, že bude trvale pokračovati povlovný úpadek vrozených schopností národa. Tu pak začne naše civilisace jeviti známky úpadku, dříve nebo později; bude rozvrácena uvnitř a nesnese nárazu zvenčí.

VÍCE DĚTÍ V RODINÁCH S DOBRÝMI VLASTNOSTMI.

Doposud jsme hlavně uvažovali o tom, jak by bylo možno zmenšiti počet dětí v méně hodnotných liniích národa, aby byla zlepšena jeho jakost jako celku. Pojednáme nyní o tom, jak by bylo možno za týmž účelem zvýšiti množení dobrých rodů. K tomu cíli lze pracovati také snížením úmrtnosti; tato věc se však těší dnes všeobecnému zájmu. Zde chceme předně ukázati, zda jsou nějaké praktické možnosti ke zvýšení porodnosti tam, kde je to žádoucí.

Zemře-li muž a žena, zanechávají po sobě dvě mezery v řadách národa. Z toho plyne, že je třeba nejméně dvou dětí, aby byly tyto dvě mezery alespoň zaplněny. Některé děti však záhy umírají, jiné vyrostou, ale nevstoupí v manželství, a některá manželství jsou bezdětná. Ve skutečnosti je potřebí, aby v rodinách byly průměrně tři nebo čtyři děti, aby byl udržen celkový počet obyvatelstva.

Kdyby rodiny určité společenské třídy měly průměrně po dvou nebo po jednom dítěti a kdyby bylo možno udržeti tuto třídu izolovanou od ostatní populace, plynulo by z toho, co jsme uvedli, že by se taková skupina povlovně zmenšovala a konečně by zanikla. Některé společenské vrstvy, jak jsme viděli, se udržují na určitém počtu jen proto, že jsou doplňovány zvenčí. Jednotlivé rody ve společenské třídě, která má velmi malý počet dětí v rodině, však neustále vymírají. Zkuste někdy, až budete pít šálek čaje, doplnit jej po každém doušku vodou. Budete-li takto pokračovati dosti dlouho, zjistíte, že nakonec obsahem vašeho šálku již není vůbec čaj. Stejně vymírají některé rody, nadané dobrými vlohami, třebaže celkový počet příslušníků skupiny, k níž náleží, zůstává nezměněn, poněvadž je doplňován zvenčí.

Všichni rodiče, kteří mají jen jedno nebo dvě děti, ačkoliv by jich mohli mít více, jednají tak, jako by si mysleli, že jejich rod nestojí za to, aby byl národu zachován, neboť nedělají nic, aby jej uchovali před vymřením. Každý, kdo přispěje k tomu, aby se tento jednoduchý fakt stal každému jasným, přispěje svým dílem k ochraně národa před úpadkem.

Jak však máme vybrati dobré rody, to jest takové, které by měly mít alespoň tři nebo čtyři děti? Viděli jsme, že někteří navenek zcela zdraví a schopní lidé mají v sobě skryté vlohy pro choromyslnost nebo jiné vady, jiní třeba skutečně trpěli choromyslností a jiní vedli zločinný život. O tom

všem jsme však již uvažovali svrchu a není zapotřebí se tím dále obírat. Podotýkáme jen, že by bylo pro udržení jakosti národa prospěšné, kdyby všichni lidé, kteří si počestným způsobem vydělávají slušné živobytí, měli rodiny s čtyřmi dětmi, to jest dosti velké, aby se udržoval počet příslušníků jejich třídy neztenčený. Neboť zdá se prokázáno, že vlastnosti, které vedly k jejich úspěchu, jsou v celku hodnotné a žádoucí. Tito lidé však většinou mají tak malé rodiny, že jejich linie vymírají. To je velké národní nebezpečí.

Mluví-li se o tom, že by bylo možno vzítí hmotnou situaci jako měřítko, jistě budou někteří lidé uváděti jako námitku milionáře a jejich špatně získaný majetek. Pro eugeniku však velcí boháči vůbec nepadají v úvahu, a to proto, že je jich málo. Milionář může přijíti v úvahu zase jenom jako jednotlivec pro oplození příští generace. Je méně důležitý než na příklad slabomyslná žena, která, není-li pod dozorem, bude velmi pravděpodobně mít více dětí nežli on. Při všech sociálních otázkách musíme mít na mysli celek populace.

Přiznáme-li, že všichni zdraví lidé, kteří si vydělávají slušné živobytí užitečnou prací, by se měli účastniti svým podílem na udržování národní síly, jak bychom je měli přiměti k tomu, aby to učinili? Musíme se o to pokusiti předně povzbuzením jejich citů povinnosti a vlastenectví. Za války všichni nejlepší občané byli odhodláni poslati své syny na smrt pro vlast. Povinnost a vlastenectví volají k nim nyní stejně hlasitě, budou-li jen schopni slyšeti jejich hlas, aby se postarali o dostatečný počet mužů a žen na udržení národa na cestě míru a přičinlivosti pro budoucnost. Jistě by měli lidé z hodnotných rodin pociťovati hanbu nad tím, že rodiče méně hodnotní plní svou povinnost lépe.

Zbývá zde jen otázka: Jaké jsou důvody, které působí, že tolik hodnotných občanů omezuje počet svých dětí tak, že tím vzniká nebezpečí, že jejich rodiny zaniknou? Některé z těchto důvodů jsou vážné, třebaže mylné, jiné jsou zcela určitě špatné. K těmto špatným důvodům náleží časté omezování velikosti rodin z pouhé touhy po pohodlí a požitcích. Nemáme co říci muži, který dává přednost pivu před dítětem, ani ženě, která cení výše šaty a tanec nežli dcery. Vymře-li jejich rod, je tím lépe.

Hlavním důvodem omezování počtu dětí je ctižádost, a to ctižádost dvojího druhu. Předně je zde touha rodičů po sociálním vzestupu. Tato touha není v zásadě špatná, není-li hnána příliš daleko. Víme, že ctižádost nemusí vésti k sobecké bezohlednosti k jiným; stejně tak nemusí vésti k zanedbávání potřeb národní budoucnosti. Nutno však bezohledně odsouditi, mají-li rodiče jedno nebo dvě děti jen proto, aby mohli lépe postupovati na sociálním žebříku. Snobismus a touhu po sociálním

vzestupu lze najít u všech společenských vrstev; a snobismus, který podporuje omezování počtu dětí v zámožných rodinách, zasahuje národu smrtelnou ránu.

Je jistě jeden důvod pro omezování počtu dětí v rodině, který si zaslouží uznání; je to snaha zajistit dětem, které již jsou naživu, co možná nejlepší postavení na světě. V následujících kapitolách uvedeme něco o tom, co by bylo možno v budoucnosti vykonat pro to, aby rodiče mohli vyhovět této své touze také v početnějších rodinách. Nikdy však tu nelze najít omluvu pro nedbání národní potřeby přiměřeného počtu dětí. Skuteční vlastenci, pokud jsou duševně a tělesně zdraví, měli by mít pokud možno aspoň čtyři děti, i kdyby tím jejich rodina poněkud sestoupila na společenském žebříku. Jsou-li poměry, v kterých rodiče žijí, takové, že by nemohli bez cizí pomoci vychovat čtyři děti tak, aby jim bylo umožněno vést užitečný a početný život — a ten nemusí být přepychový — pak by rozhodně měli mít dětí méně nebo žádné. Tato národní povinnost vychovávat dostatečný počet dětí mohla by však být opomíjena jen tehdy, kdyby nebylo možno pro chudobu zajistit několika dětem náležitou výchovu na určité minimální kulturní výši.

Neobyčejně málo dětí mají ženy, které dosáhly vyššího vzdělání; a je mezi nimi mnoho takových, které se vůbec neprovdají. Podle zjištění na některých amerických vysokých školách připadá u studovaných žen průměrně $1\frac{1}{2}$ dětí na jednu rodinu. Je pravděpodobné, že tento poměr je také v jiných zemích. Vyložíme dále, že by bylo možno mnoho vykonat o zlepšení finanční situace provdaných žen, takže by se manželství stalo více lákavým.

Úsilí, které bylo v posledních letech vynakládáno ženami, aby se dostaly do různých zaměstnání, která byla do té doby vyhrazena jedině mužům, zaslepilo některým z nich zrak před skutečností, že speciální povinnosti ženiny náleží mezi nejvznešenější a nejdůležitější lidské povinnosti. Rozhodnutí, zda dítě přijde nebo nepřijde na svět, závisí více na ženě než na muži. Civilisace se odevzdává tradici s jedné generace na druhou. Domov je místem, kde se rozhoduje o morálce a zvycích těch, kteří přijdou po nás, a hlavní vliv zde má matka. Kdyby se mezi ženami více rozšířilo poznání, jak velmi důležité jsou povinnosti, které mohou vykonávat jen ženy, změnil by se tím často jejich názor na život. Ideje, které jsme si osvojili v mládí, ovládají podvědomě naše jednání po celý život. Kdyby mužové a ženy měli vyšší představu o manželství, bylo by více a šťastnějších manželství.

Oběti pro vlast vyžadují někdy zřeknutí se osobních požitků a společenských ambicí. Cesta povinnosti je cesta, vedoucí k zlepšení lidského

rodu. Eugenickým příkazem je dosáhnouti toho, aby přiměřeně početná rodina byla všeobecně považována za jednu z nejdůležitějších povinností rodičů z dobrých linií. Tato idea musí býti vtělena do našeho mravního zákoníku a hájena přímo s náboženskou horlivostí.

Kapitola XVI.

FINANČNÍ PODPORY RODIČŮM.

Mluvili jsme o tom, že lidé méně schopní a chudí mají často mnoho dětí, a dále, že zámožní lidé, kteří by měli míti více dětí, mají jich zpravidla velmi málo. Neměli by tedy býti bohatí ochuzeni, aby snad potom také měli více dětí? Tohoto žádoucího výsledku však sotva bychom mohli dosáhnouti tímto způsobem.

Uvažme nejdříve, proč chudí mají mnoho dětí. Pro to lze uvést několikérý výklad. Člověk, který si musí vydělávati svůj denní chléb tělesnou prací, je nejvýkonnější v mládí. Jeho mzda velmi brzy přestává stoupati, a ožení-li se v mládí, není to větší neprozíravost, než ožení-li se ve vyšším věku. To však má vliv na velikost rodin, neboť čím mladší lidé vstupují v manželství, tím větší je zpravidla počet dětí v rodině. Proto mají obyčejní dělníci mnoho dětí.

Bylo by samozřejmě nesmyslem, chtít, aby se lidé duševně nadaní spoléhali v životě více na své svaly než na svůj mozek. Proto také vysvětlení, proč mají chudí více dětí, nám nepodává žádného pokynu, jak dosáhnouti zvýšení počtu dětí tam, kde by toto zvýšení bylo žádoucí.

Jiným důvodem, proč mají chudí velké rodiny je, že jejich děti jdou záhy do práce a pomáhají přispívati na udržování rodiny. Takové děti jsou považovány za výpomoc a nikoliv za břemeno a rodiče nemají důvodu, proč by počet dětí omezovali. Leč děti, které začnou záhy pracovati, musí brzy přestat chodit do školy. Přejeme si, aby takových dětí bylo méně, nikoliv více. Kdyby musely všechny děti ze všech vrstev trpěti touto nevýhodou, zmizela by naše vysoká civilisace.

Konečně mají také četní rodiče mnoho dětí proto, že mají bezstarostnou povahu a nemyslí na budoucnost. Lehkomyslnost těchto lidí je také často příčinou jejich chudoby. Nemůžeme si přát, aby lidé byli takto bezstarostní. Nemůžeme si přát, aby rodiny vzrůstaly proto, že jsou rodiče lehkomyslní.

Lidé ve skutečnosti omezují počet svých dětí ne proto, že jsou bohatí,

nýbrž proto, že se cítí chudými. Bohatý člověk, který chce ještě více zbohatnouti, cítí se chudším než chudobný muž, spokojený se svou chudobou. Ve všech vrstvách společnosti jsou lidé, kteří se cítí chudými. Přejeme si, aby se zámožní cítili méně chudými, ne aby byli ochuzeni. Je to známý pocit, že by nemohli žít na úrovni, obvyklé v jejich společenské vrstvě, jenž nutká jednotlivé páry k tomu, že si ulehčují břemeno rodinného života tím, že mají málo dětí. Přejeme si, aby na příklad každý kvalifikovaný řemeslník se čtyřmi nebo více dětmi mohl snadněji žít než ostatní z jeho vrstvy. Tím by se zmenšily obavy jednotlivých rodin před takovým počtem dětí, který zabezpečuje populaci. Jak by bylo lze toho dosáhnouti?

Svobodní lidé a bezdětní manželé mají více peněz, které mohou utratit jak se jim líbí, nežli rodiny s dětmi, náležící do téže společenské třídy. Jsou to tedy tito bezdětní, kteří určují výši přebytných výdajů. Kdyby bylo možno odníti určitou částku peněz všem, kteří nemají děti, tu by se navyklá vydání na přebytné věci zmenšila. Tím by se usnadnilo rodinám s dětmi, aby žily na obvyklé úrovni své třídy. Usnadnilo by se jim to ještě více, kdyby bylo možno jim odevzdati část peněz, které by byly získány od bezdětných. Kdyby tím bylo rodinné břemeno ulehčeno, způsobilo by to, že by v rodinách bylo více dětí. Kdyby se kromě toho toto vyrovnání mezi bezdětnými a početnými rodinami provedlo vždy odděleně v jednotlivých společenských třídách, nebyla by tím žádná třída poškozena. To jsou různé metody, jak by bylo možno působiti na zvětšení počtu dětí tam, kde by to bylo žádoucí.

První plán, o kterém nutno uvažovati, je znám jako rodinné přídavky, systém, podle něhož miliony zaměstnanců v Evropě mají vyměřeny mzdy. Jednotlivé systémy se v podrobnostech značně liší. V některých případech tvoří všichni zaměstnanci určitého druhu v určitém okrsku jedno sdružení. Ze společného fondu takového sdružení jsou placeny ženatým příplatky, jejichž výše se mění podle počtu dětí v rodině. Fondy jsou udržovány někde jen platy zaměstnavatelů, jinde sem přispívají také zaměstnanci. Někdy přispívá také stát, nebo i převezme celý náklad, řídí sám přidělování příplatků a kryje všechny výlohy z prostředků veřejných.

Výhody, které plynou ze systému rodinných příplatků, jsou zřejmé. Není-li takového systému, dostávají otcové rodin stejné platy jako svobodní. Jsou-li vypláceny rodinné příspěvky, přizpůsobují se příjmy rodiny přece více nebo méně jejím potřebám. Bylo by možno rovněž tímto způsobem řešiti obtížnou otázku stejného platu pro mužské a ženské zaměstnance. A zejména by bylo značně zvýšeno zabezpečení dětí v početných rodinách.

Důsledky, jaké by pravděpodobně měl systém rodinných příplatků na budoucnost národa je však třeba uvážit. Vědomí o těchto příplatcích by činilo manželství méně obávaným a jejich vyplácení by působilo, že by se manželské dvojice cítily méně chudými. Jistě by tím vzrůstal počet sňatků. Sňatky by byly v ranějším věku. Omezování počtu dětí by bylo méně časté. Zmenšila by se také dětská úmrtnost. Z těchto všech důvodů by se zvýšilo rozmnožování každé skupiny osob, kde by byl zaveden systém rodinných příplatků.

Viděli jsme, že vzrůst velikosti nuzných rodin nejenom bezprostředně hospodářsky zatěžuje národ, nýbrž poškozují jej také v jeho dědičném základu. Chceme-li se vyhnouti těmto neblahým důsledkům, musí býti rodinné příspěvky, mají-li se vztahovati na všechny, spojeny s nějakým skutečně účinným opatřením, které by brzdilo přílišný vzrůst rodin tam, kde by toho bylo třeba. Stojíme zde proti téměř stejně vážným a nesnadným otázkám, jako když jsme jednali v kapitole XIV. o možnostech omezení počtu dětí v rodinách méněcenných. V přítomné době sotva můžeme dělati něco více, než uvědomovati veřejnost o závažnosti otázky podpory rodin a zároveň také o nebezpečí pro národ, které může býti spojeno s opatřeními, která by měla ulehčiti rodinám s mnoha dětmi.

Rodinné úlevy a příspěvky zůstávají nicméně nejlepším prostředkem k zvýšení velikosti rodin tam, kde je to žádoucí. Někaký nepatrný příspěvek by ovšem neměl žádného vlivu na rodiny zámožnější; má-li zde býti dosaženo zvýšení porodnosti tímto způsobem, musely by býti jak dávky, placené od jednotlivců, tak také příspěvky, které by dostávali rodiče, přiměřeně vyšší tam, kde životní úroveň je vyšší. Tento systém příspěvků by mohl býti považován za jakési pojištění proti výdajům na děti; pak by se jevilo spravedlivým, aby ti, kteří si platili nejvíce, také nejvíce dostávali. Takový systém by mohl býti snadno zaveden ve všech veřejných službách a měli bychom se snažiti o jeho zavedení. Později by bylo možno zavést tento systém u mnohých jiných povolání; bylo by to pro budoucnost národa rozhodně velmi prospěšné.

Kdyby tyto příspěvky byly vypláceny přímo matkám, cítily by se vdané ženy nezávislejšími. Určitý počet nadprůměrných žen by byl zajisté ochotnější se provdati.

Náklady na rodinu by mohly býti zmenšovány také jinou cestou; bylo by možno na příklad v početnějších rodinách zvýšiti srážky z důchodové daně. To by bylo možno provést aniž by se tím měnilo rozdělení daní mezi obyvatelstvem bohatým a méně zámožným.

V povoláních, u nichž jsou napřed stanoveny pevné platy pro každý stupeň, jako ve veřejných službách, bylo by možno přeskupiti pořadí tak,

aby mladší lidé dostávali vyšší mzdu než dosud, starší poměrně méně. Tím by se snížily navyklé přebytečné výdaje a umožnily by se ranější sňatky. Tato změna by se mohla provést souběžně se systémem rodinných příplatků.

Rodičům vznikají velké výdaje, jakmile některé z jejich dětí vstoupí na střední nebo vysoké školy. Měla by býti tedy zavedena dostatečná stipendia na krytí těchto mimořádných výloh. Poněvadž by tím vznikly velké veřejné výdaje, bylo by nutno zavést přísný systém opatření, která by zabránila, aby nebyly utráceny veřejné peníze k umožnění vyšších studií lidem, kteří k tomu nemají náležitých schopností. Každý vzrůst daní má za následek, že se poplatníci cítí ochuzeni; to by působilo, že by po neurčitelnou dobu byla zmenšena porodnost v určitém počtu dobrých rodin. Výdaje na vyučování nelze zvyšovati neomezeně. Daně nutno udržovati na hladině pokud možná nízké a tuto hladinu pokud možno neměnit.

Všechny tyto metody na zvýšení velikosti rodin zmenšením břemene rodičů, kterým by se tím umožnilo žítí na úrovni své společenské třídy, by měly býti pokud možná rozšířeny na všechny kvalifikované dělníky, řemeslníky a svobodná povolání. To by jistě pomohlo udržeti kvalitu našeho národa v budoucnosti, ale jenom pomohlo. Nenáležitá společenská ctižádost je hlavní příčinou, proč nadaní lidé mají malé rodiny. Úspěch eugeniky je závislý hlavně také na tom, podaří-li se mravní a vlastenecké cítění lidu podnítiti správným směrem.

Kapitola XVII.

VÝBĚR V MANŽELSTVÍ.

Každý, kdo vstupuje v manželství s člověkem stíženým nějakým vážným defektem tělesným, duševním nebo povahovým, vydává se v nebezpečí, že tím přivodí neštěstí sobě i svým dětem. Některé z těchto vad jsou totiž nejenom bezprostředně škodlivé, nýbrž mohou býti také přirozenou dědičností přeneseny na další generace. Opatrnost při manželském výběru je tedy prospěšná nejenom pro jednotlivce, nýbrž i pro budoucnost národa.

Šíření názoru, že při výběru druhá nebo družky pro život je třeba veliké rozvahy, byl považován některými autory za nejdůležitější cíl eugeniky. Jistě je to velmi důležitý úkol, ale jsou důvody, proč nelze příliš důvěro-

vati tomuto manželskému výběru pro dosažení eugenických cílů. Tyto důvody krátce vyložíme.

Na př. někdo má čtyři psy, dva z dobré rasy a dva ze špatné. Zajisté bude hledět křížiti jedince z dobré rasy, aby dostal co nejlepší potomstvo. Co se však stane se psy ze špatné rasy? Bude-li pečovati o to, aby se nerozmnožovali, je tím vše vyřízeno. Nechá-li je však křížiti mezi sebou a budou-li mít na př. čtyři mladé, kdežto párek z dobré rasy bude mít jen dvě, bude jeho smečka nakonec mít dvakrát tolik psů ze špatné rasy než z dobré. To je hrubý obraz toho, jakým způsobem naše vlastní plémě nyní upadá.

Tento příklad ukazuje také, že pečlivý manželský výběr nijak eugenicky neprospívá národu jako celku, jestliže ti, kteří byli při prvním výběru opominuti, se přes to zcela určitě ožení nebo provdají, jako ti, kteří byli vybráni před nimi. Je tedy pečlivý manželský výběr eugenicky prospěšný jen potud, pokud zároveň zdržuje nebo zabraňuje manželství méněcennějších. Není pochyby, že omezení a slaboši mají menší vyhlídku na manželství, nebo aspoň že se pro svou vadu žení nebo provdávají značně později. Tím se národ přece jen do jisté míry chrání před úpadkem. Čím větší bude péče při manželském výběru, tím menší budou vyhlídky na rozmnožování vadných a méněcenných a tím lépe bude pro národ v budoucnosti.

Budou-li však mladí lidé opatrnější, budou právě lepší déle váhati před manželstvím. Tím bychom však dosáhli opaku toho, co jsme chtěli. Jak si máme počínati mezi těmito dvěma protiklady?

Nejdůležitějším cílem je, vštípit mládeži vysoké ideály, a to nejenom o manželství, nýbrž všeobecně. Abychom v této věci měli úspěch, je třeba, abychom předcházeli dobrým příkladem. Stýkáme-li se pro svou zábavu s lidmi špatné pověsti, musíme očekávati, že naše děti budou dělati totéž. Budeme-li vyhledávati jen počestnou společnost, budou se naše děti pohybovati v téže společnosti. To je nejlepší způsob, jak je uchrániti před nešťastným manželstvím, a tím lze také nejlépe přispěti k udržení dobré jakosti národa pro budoucnost.

Dalším úkolem je, aby byla mladým lidem dána dostatečná možnost vzájemně se poznati. Je třeba voliti k tomu vhodnou příležitost a nežádoucí individua musí býti pokud možná vyloučena. Pak nechme mladé, aby si sami vyřídili své záležitosti; zamilují se jistě rychle.

Manželství hodnotných linií by mělo býti tak trvalé, jak jen možno, neboť je žádoucí, aby takoví manželé měli četné děti, které by měly možnost získávati ze společnosti obou rodičů. Láska je nejlepším prostředkem udržeti manželství, a proto by měla býti podporována manželství z lásky.

Nesmíme však zavíratí oči před skutečností, že je nemožno vštípití vysoké ideály lidem, kteří na ně nestačí. Osoba vysloveně slabomyslná si pravděpodobně vybere k manželství jinou, která je stejně defektní. U takových lidí sotva můžeme něčeho dosáhnouti příkladem nebo nařizováním, aby se jim zabránilo rozmnožovati se. Zde by bylo třeba určitých opatření, o nichž byla zmínka v kapitole XIV., k omezení počtu dětí v takových podřadných rodinách. Dokud se tak nestane, nepomůže žádné kázání o pečlivém výběru v manželství.

Obraťme nyní svou pozornost k jinému bodu. Má-li někdo důvody k obavám, že by jeho děti mohly býti ohroženy na příklad choromyslností, radí se často, aby se takový člověk vystříhal manželství s osobou, která jest podobně ohrožena. Je pravda, že dítě, které dostane, abychom tak řekli, dvojitou dávku špatných vloh, jednak od otce, jednak od matky, je více než dvojnásob tak ohroženo tím, že se u něho projeví určité defekty. Je to tedy obyčejná moudrost, varuje-li se před manželstvím s člověkem podobně zatíženým. Nesmíme se však klamati o tom, co se zde skutečně děje. Dědičné zatížení nezmizí manželstvím s dobrou linií. Zůstane spíše jen skryto a více roztroušeno v populaci. Neukáže-li se ihned, běží nicméně skrytě dále a je připraveno kdykoli se projevit v některé budoucí generaci.

Stejná zásada platí o příbuzenských sňatcích. Jsou škodlivé jen tehdy, jestliže rod, který je společný oběma stranám, je zatížen. Jsou-li oba rody dobré, děti z takových manželství mají dvojitou pravděpodobnost dobrých vloh. Je-li rod obou stran zatížen, je pravděpodobné, že se u dětí z příbuzenského manželství projeví špatné vlastnosti předků obou stran. To platí i tehdy, nemá-li žádný z obou rodičů viditelných známek defektu, neboť defektní vlohy mohou zůstatí úplně skryty. Příbuzenské sňatky mohou tedy býti nebezpečné toliko svými bezprostředními následky. Pokud jde o vlastní eugenický význam pro veškerou populaci, není příbuzenský sňatek o nic horší než jakýkoli jiný. Nepřibude tím defektních vloh; příbuzenský sňatek je může jen učiniti zřejmějšími a tím spíše přispěti k jejich vyhubení. Bezprostřední následky příbuzenských sňatků tedy mohou býti velmi škodlivé, ale konečné následky mohou býti eugenicky dokonce užitečné. Snad je nejlépe říci, že by se mělo před nimi varovati, ale není třeba jich odsuzovati. Bylo by ovšem třeba více vědomostí, nežli dosud máme, aby tato otázka byla osvětlena.

Lze však již nyní říci jedno všeobecné pravidlo: je-li u někoho pravděpodobné, že by mohl odevzdati svým potomkům vlohy k nějakým vadným vlastnostem, tu jest rozhodnouti předně, neměla-li by se tato osoba sama zdržeti manželství. Při tomto rozhodování nejde vůbec o to, kdo je

druhým partnerem pro toto manželství, neboť jak jsme viděli, manželství dobrých linií se zatíženými může vzhledem k celku býti spíše škodlivé nežli užitečné.

Vzdání se manželství z pouhého smyslu pro povinnost může vyžadovati velké mravní odvahy a někdy může znamenati i velkou oběť. Nežli padne rozhodnutí, že taková oběť má býti přinesena, je nutno uvažovati o několika věcech. Dobré vlastnosti musí býti vždy brány v úvahu stejně jako špatné; na tento bod se často zapomíná. Někdy pak lze ospravedlniti bezdětné manželství. Konečně tam, kde pravděpodobnost, že se objeví špatné rodové vlastnosti, je velmi neurčitá, je snad správné poraditi, aby manželství mělo pokud možná málo dětí.

Bylo často pojednáváno, zda by mělo býti zavedeno povinné lékařské vysvědčení před sňatkem, a to zpravidla v souvislosti s pohlavními chorobami. Není naším úmyslem zabývati se těmito hroznými nemocemi a nebudeme se zde o této otázce vyjadřovati. Bylo by však lze rozhodně mnoho namítati proti tomu, aby bylo v moci lékaře absolutně zakázati sňatek. Na druhé straně by bylo výhodné, kdyby se před sňatkem obě strany mohly přesvědčiti, že druhá strana nebyla nemocná určitými chorobami, že nebyla nikdy prohlášena za choromyslnou nebo duševně vadnou, že nebyla trestána vězením a zjistiti, zdali žila již před tím v manželství nebo byla rozvedena. Bylo by nutno zabezpečiti taková vysvědčení před zneužitím stanovením těžkých trestů pro nesprávné údaje. Taková vysvědčení by byla do jisté míry ochranou, ale byla by užitečná hlavně tím, že by vzbudila více pozornosti o tyto věci.

Jako v dřívějších kapitolách, vidíme také zde, že šíření dobrých ideálů je nejlepším způsobem jak eugenicky prospěti národu. Moudrá manželství založená na náklonnosti, by tím byla podporována, nerozumná by byla činěna méně pravděpodobnými. Často by se dosáhlo, že by jednotlivci byli schopni velkých obětí, pokud jde o manželství a rodičovství, což by mělo dobré následky. Některé nutné reformy by však bohužel způsobily některá utrpení; je ovšem příjemnější nemysleti na tyto trapné věci, ale bez mravní odvahy nelze uskutečniti žádný pokrok.

To platí nejenom o manželství, nýbrž také o jiných otázkách, o nichž jsme zde mluvili. Pokud jde o vědecké otázky, kterých jsme se zde dotkli, je nezbytně třeba, aby všichni, mužové i ženy, dovedli ovládati svou mysl tolik, aby byli schopni o nich uvažovati bez předsudků a bez zaujatosti. Nevědomost je vždy nepřítelem pokroku a tato nevědomost by byla tímto uvědomováním nejlépe překonána. Sobectví je však snad ještě větším nepřítelem štěstí lidstva. Naším cílem musí tedy býti, probouzeti co možno nejvíce mravní cítění spolu s pravým vlastenectvím. Tím by se také členové

zatížených rodin stali ochotnějšími k oběti, která by je zbavila štěstí rodinného života. Stejně i zámožnější vrstvy by se staly ochotnějšími obětovati část svého osobního pohodlí, aby učinily zadost své povinnosti, účastniti se svým podílem na dorostu příští generace, dorostu, kterého bude tato generace potřebovati, aby mohla s úspěchem bojovati o mír a pokrok. Také politikové by tím mohli býti pohnuti k tomu, aby se odhodlali hájiti i za cenu ztráty několika voličů nutnost eugenických opatření na ochranu a dobrodiní národa pro nesčetné příští generace.

Eugenika je založena svými fakty na čisté vědě. Hybnou silou v tomto dlouhém boji o lidský pokrok, který nás očekává, musí však býti něco, co lze nazvati náboženstvím; je to snaha našeho nitra o ideál.

DOSLOV.

Charles Darwin, otec autora této knížky, způsobil v druhé polovině minulého století pravou revoluci nejenom ve všech oborech biologických věd, nýbrž skoro ve všech oborech lidského myšlení. Jestliže dnes můžeme definovati eugeniku jakožto sociální aplikaci biologických poznatků, jež směřuje k zabránění degenerace lidského rodu, uvědomujeme si, že právě tento biologický kořen eugeniky tkví v základních názorech Darwinových o vývoji živočišstva přirozeným výběrem. Toto hnutí vzniká jako důsledek poznatku, že právě u člověka v nejvyspělejších obdobích civilisačních se uplatňuje ve velké míře zjev, který je pravým opakem přírodního výběru, jenž podle Darwina je příčinou vzestupného vývoje v živočišné říši. Kdežto v přírodě nejzdatnější má nejlepší vyhlídky na uchování vlastního života i na rozšíření vlastního rodu, vidíme dnes u všech civilisovaných národů, že jednotlivci normálně nebo nadprůměrně nadaní mají méně potomků, nežli osoby podprůměrné a vadné. Důsledků tohoto zjevu byl si Darwin dobře vědom, jak svědčí tento citát z jeho knihy „Původ člověka“ (1871):

„Člověk zkoumá velmi pečlivě vlastnosti a rodokmen svých koní, svého skotu a svých psů, než je nechá pářiti. Běží-li však o jeho vlastní manželství, věnuje tomu zřídka nebo nikdy tolik péče. Hoví asi týmž pudům jako zvířata, je-li jim ponechána svobodná volba; vyniká ovšem nad ně v tom, že si vysoce cení duševních půvabů a ctností; zato však je také silně přitahován i pouhým bohatstvím nebo společenským postavením. A přece by mohl výběrem dosáhnouti něčeho nejenom pro tělesné, ale i pro duševní a mravní vlohy svého potomstva. Mužové a ženy by se měli zřici manželství, jsou-li duševně nebo tělesně méněcenní. Takové naděje však jsou utopické a nebudou nikdy uskutečněny, pokud nebudou zákony dědičnosti důkladně poznány. A každý, kdo k tomu přispívá, pracuje pro dobrou věc . . .

Pokrok lidského blaha je nesmírně složitá otázka; každý, kdo není schopen uchrániti své děti před tísnivou nouzí, měl by se zřici manželství. Neboť chudoba je nejenom sama o sobě velkým zlem, nýbrž má sklon rozmnožovati se, protože vede k nerozvážným sňatkům. Vyhýbají-li se

chytří manželství, jak poznamenal Sir Francis Galton, zatím co se lehkomyslní žení, budou během doby lepší členové společnosti nahrazeni méněcennými. Jako každé zvíře, dosáhl také člověk své nynější výše bojem o život, který byl důsledkem rychlého rozmnožování jeho druhu. A má-li ještě dále stoupati, tedy musí býti, jak se obáváme, dále vydán ostrému boji. Jinak by propadl nečinnosti a dospělo by se k tomu, že by nadanější lidé neměli většího úspěchu v životním boji než méně nadaní. Proto nesmí býti ani naše vlastní rychlost rozmnožovací, třebaže má jistě za následek mnoho zla, všemi prostředky příliš silně omezována. Všichni lidé musí míti volnou příležitost k zápolení a nejnadanějším se nesmí brániti zákonem nebo zvyklostmi, aby měli úspěch a mohli vychovati největší počet dětí."

V těchto slovech je vlastně již celý eugenický program do budoucnosti narýsován. Zjev, že biologicky hodnotnější skupiny obyvatelstva zůstávají ve svém rozmnožování pozadu za méně hodnotnými, byl velmi četnými studii o diferenciální plodnosti potvrzen ve všech civilisovaných zemích; nazývá se také kontraselekcí, t. j. obráceným přírodním vývojem. Darwinovský kořen eugeniky nemohl býti lépe prokázán nežli tímto termínem; dnešní eugenika ovšem nehlásá nějaký jednoduchý návrat k přirozenému výběru v lidské společnosti, nýbrž navrhuje k zabránění dekadence řadu prostředků jiných, o nichž je v předchozích kapitolách dostatečně pojednáno. Ale také požadavek důkladného poznání zákonů dědičnosti se v moderní době naplňuje neobyčejně rozsáhlou měrou. Poznatky, které za poměrně krátkou dobu od začátku našeho století již nauka o dědičnosti shromáždila, podpírají eugenické požadavky docela rozhodným způsobem. Přes to, že věda o dědičnosti u člověka je vlastně teprve v počátcích, je dnes známo zejména o dědičnosti mnohých chorob a vad již tolik, že můžeme z těchto poznatků činiti také praktické závěry se stejnou pravděpodobností, jako je tomu v jiných odvětvích aplikovaných věd biologických.

Eugenické hnutí muselo a dosud musí bojovati v celém světě proti mnohým předsudkům. Podle stanoviska, se kterého jsou eugenické zásady a požadavky posuzovány, zdají se jedněm hned příliš radikálními, jiným zase zpátečnickými. Mnoho nedorozumění vzniká zejména z konstatování, že právě sociálně nejnižší postavené vrstvy obyvatelstva se za pokračujícího klesání celkových čísel porodnosti nejvíce rozmnožují, a že zde je velké nebezpečí pro kvalitu příštích generací. Leonard Darwin v této knížce, psané určitě před začátkem nynější vleklé hospodářské krise celého světa (první vydání je datováno 1928), docela jasně rozlišuje mezi nezaměstnaností a nezaměstnatelností. I za doby nejlepší hospodář-

ské prosperity vždy existují lidé, kteří pro své vrozené a z velké části také dědičné duševní nebo tělesné nedostatky nejsou s to vlastní prací uhájiti ani minimální slušnou existenci; jejich rodiny však, třebaže žijí v krajní bídě, jsou jak známo z nejčtetnějších.

Jiným zdrojem neporozumění zvláště v posledních letech je okolnost, že eugenické snahy bývají uváděny v těsnou souvislost s t. zv. rasovými teoriemi a s vědecky nedoloženým učením o nerovnocennosti jednotlivých plemenných složek evropského obyvatelstva. Ve skutečnosti není vnitřní spojitosti mezi eugenikou a tímto vulgárním rasismem; eugenika zjišťuje, že všechny národy evropské civilizační sféry jsou stejně ohrožovány důsledky moderního populačního vývoje; a také většina těchto národů si již toto nebezpečí uvědomuje a zahajuje boj proti němu. A tento boj má vyhlídku na úspěch jen potud, pokud je podložen objektivními vědeckými poznatky.

Eugenické hnutí u nás začíná také poměrně záhy. Česká (nyní Československá) eugenická společnost se ustavuje za války, r. 1915 (anglická Eugenics Society vzniká r. 1908). V začátcích tohoto hnutí u nás setkááme se se jmény profesorů Haškovce, Vl. Růžičky, Čády, Brožka, Herforta, Drachovského, Ed. Beneše, Kříženeckého a j. Záhy po převratě činí společnost první pokusy o uplatnění eugenických zásad v zákonodárství: zásluhou prof. Haškovce byl předložen návrh zákona na zavedení povinného lékařského vysvědčení před sňatkem; třebaže nebyl tehdy prosazen, zůstává nadále jedním ze základních cílů eugenického hnutí. Druhou příležitostí byla diskuse při návrhu novelisace § 144 trest. zákona, kde zemřelý prof. Růžička vyslovil požadavek, aby při eventuálním zavedení možnosti přerušení těhotenství stála na prvním místě indikace eugenická. — R. 1924 byl Společností založen za pomoci ministerstva veř. zdravotnictví Československý ústav pro národní eugeniku, který soustřeďuje výzkumnou i propagační eugenickou činnost.

Není pochyby o tom, že také pro náš národ a stát platí všechno to, co bylo zjištěno přecetnými statistickými pracemi o důsledcích moderního populačního vývoje v zemích západoevropské kulturní oblasti. Také u nás, zejména v západních částech republiky, klesají čísla porodnosti rok od roku zcela pravidelně, takže se rychle blížíme k t. zv. stacionárnímu stavu obyvatelstva, ne-li ke skutečnému číselnému úbytku. Leč hledisko eugenické jest především kvalitativní; nevidíme hlavní nebezpečí v tom, že se zastavuje číselný vzrůst nebo snad již hrozí i nějaký pokles počtu obyvatelstva, nýbrž v tom, že za těchto klesajících populačních čísel také u nás jako všude jinde v západní Evropě omezují počet svých dětí především zdravé, normální, plně hodnotné a nadprůměrné skupiny obyvatel-

stva, kdežto podprůměrní a vadní mají dětí poměrně mnohem více, protože na ně důvody k omezování velikosti rodiny daleko nepůsobí tak silně. Statistické práce také o našem obyvatelstvu již tento fakt prokázaly, jak nebylo možno jinak ani očekávat. Stránku čistě kvantitativní, číselnou, ovšem také nelze nechat bez povšimnutí; zejména opět bližší zkoumání populačního vývoje východních částí státu ukazuje, že je jen velmi málo oprávněna domněnka, že tyto části budou schopny případný číselný úbytek západních zemí plně hraditi. Není tomu tak, protože také porodnost Slovenska a též Podkarpatské Rusi klesá stejně systematicky, jako v zemích západních, a populační přebytek východu také již rychle klesá.

Československá eugenická společnost se snaží především o propagaci správných názorů o eugenických problémech; jedině informované veřejné mínění může být dosti silné, aby prosadilo nutné reformy k zabránění biologického úpadku příštích generací národních a zajistilo jejich úspěch. Čtenářům knížky Leonarda Darwina bude jistě jasno, že eugenické požadavky nejsou ničím násilným nebo protipřirozeným; naopak dokazují tyto kapitoly hluboké mravní založení a idealismus svého autora.

*

Leonard Darwin se narodil r. 1850; sloužil v armádě, kde dosáhl hodnosti majora; po vystoupení z vojska se věnoval různým oborům přírodních věd i veřejnému životu. V l. 1892—1895 byl členem parlamentu, 1908 až 1911 předsedou Zeměpisné společnosti; 1911—1926 předsedou Eugenické společnosti (dosud je jejím čestným předsedou). Napsal spisy: Bimetallism (1898), Municipal Trade (Obecní podnikání, 1903), Municipal Ownership (Obecní majetek, 1907), The Need for Eugenic Reform (Potřeba eugenické reformy, 1926), kromě velké řady pojednání a článků, zejména k otázkám eugenickým.

TENTO PŘEKLAD JE PŘIPSAŇ PAMÁTCE
ZEMŘELÉHO PROF. DRA VLAD. RŮŽIČKY,
NA JEHOŽ PODNĚT VZNIKL.

Dr. B. SEKLA.

Staňte se členem

ČESKOSLOVENSKÉ EUGENICKÉ SPOLEČNOSTI

PRAHA II, ALBERTOV ČÍS. 4

Členský příspěvek pouze Kč 10.— ročně. Společnost informuje své členy o současném stavu otázek populačních a eugenických u nás i v cizině, ale poskytuje také příležitost, aby se aktivně účastnili přípravy pro jejich řešení. • Společnost vydrží kromě Ústavu pro národní eugeniku (vědecké a propagační centrum) také Poradnu pro dědičné choroby, jež je umístěna při universitní poliklinice (Praha II, Myslíkova ulice 7). Poradna poskytuje bezplatné porady ve všech otázkách dědičného zdraví (příbuzenské sňatky, dědičnost chorob a vad, lékařské porady předšňatkové a manželské).

VEŠKERÉ KNIHY, ZVLÁŠTĚ LÉKAŘSKÉ

O P A T Ř Í

LÉKAŘSKÉ KNIHKUPECTVÍ

PRAHA II, SOKOLSKÁ TŘÍDA 27

Z KNIH NAŠEHO
N Á K L A D U :

J. HŮLKA: **PODIVNOSTI V AMERICKÉ MEDICINĚ** . . . Kč 32.—
L. P. PROCHÁZKA: **CESTOU ZA ZDRAVÍM** Kč 32.—
F. ŠAMBERGER: **O VZNIKU A VÝVOJI ŽIVOTA** Kč 8.—

N O V I N K A :

Doc. MUDr. VL. VONDRÁČEK: **FARMAKOLOGIE DUŠE** . Kč 40.—
